

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

654

BEKNOPTE

NEDERLANDSCHE TAALLEER,

DOOR

J. H. EICHMAN,
INSTITUTEUR TE LEYDEN.

C

10

TE LEYDEN, BIJ
J. H. ZITMAN.
1861.

Prijs 60 Cents.

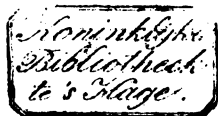
654311
BEKNOPTE

EDERLANDSCHE TAALLEER,

DOOR

J. H. EICHMAN,

Instituteur te Leyden.

TE LEYDEN, BIJ

J. H. ZITMAN.

1861.

DRUK VAN DE BREUK & SMITS.

VOORBERIGT.

Meermalen worden er klagen aangeheven dat de Nederlandsche jeugd hare Moedertaal minder goed schrijft dan het Fransch, Engelsch en Duitsch. — Wat mag daarvan de reden wezen? Ligt de schuld bij de onderwijzers, of moet die in iets anders gezocht worden? — Gaarne zoude ik hierop antwoord geven; maar in een Leerboek voor de scholen behoort dat niet te huis, evenmin als dat ik, bij wijze van voorrede, rekenschap zou geven van mijn gevoelens tegenover dat van anderen. — Ik wil evenwel mij daaraan niet onttrekken, en geloof dat het om vele redenen wenschelijk is een en ander aan het licht te brengen. Alleen wil ik hier de redenen mededeelen, die mij noopten dit werkje zamen te stellen.

Frankrijk, Engeland, Duitschland hebben Grammatica's voor de scholen, welke Klassiek kunnen genoemd worden. Ik behoef slechts die van NOËL en CHAPSAL, van BONNEAU, LUCAN en MICHAUD, van MURRAY, van HEYSE te noemen, en op de menigvuldige herdrukken te wijzen, om dat gezegde te staven; en het gebruik, hetwelk, ook hier te lande, van die grammatica's gemaakt wordt, is voorzeker eene der redenen waarom de Nederlandsche jeugd die talen zuiverder schrijft dan hare Moedertaal.

De ondervinding heeft mij geleerd dat de oorzaak daarvan moet gezocht worden in het Practische nut dier werken. Wij bezitten in onze taal uitmuntende Grammatica's; maar velen schijnen meer bestemd te zijn om Taalkundigen te vormen, dan wel om op eene eenvoudige wijze te leeren, hoe de taal zuiver moet geschreven worden.

Dat Practische nut stelde ik mij voor oogen bij het zamenstellen van dit werkje, en ik koos mij de klassieke werken onzer naburen tot model, opdat het tevens zou kunnen dienen om het aanleeren van vreemde talen gemakkelijker te maken.

Intusschen maakt dit boekje niet de minste aanspraak op volledigheid of volkomenheid. — Men beschouwe het enkel als eene Proeve om tot beiden te geraken. —

En op welk eene wijze?

Wanneer allen, die prijs stellen op een goed onderwijs in de Nederlandsche taal, mij kunne aanmerkingen of opmerkingen mededeelen, en beleefdelyk noodig ik hen uit, mij die niet te onthouden. — Dankbaar zal ik daarvan gebruik maken bij eenen herdruk, zoo die eens mogt noodig wezen. — Volgaarne geef ik mijn gevoelen voor beter. —

En nu nog een kort woord over den inhoud.

Bij de verwarring van ideën over de spelling, meende ik niet beter te kunnen doen dan die van den Hoogleeraar SIEGENBEEK te behouden, te meer, omdat die spelling steeds nog door den Hoogleeraar DE VRIES en vele schrijvers van naam gevolgd wordt.

Van de Syntaxis heb ik geen afzonderlyk hoofdstuk gemaakt: de voornaamste regels heb ik onmiddelyk achter de behandeling van de meeste rededeelen geplaatst.

In de Logische analyse heb ik die der Franschen op den voet gevolgd, of, wil men liever, overgezet. — Zij onderscheidt zich door eenvoudigheid en duidelykheid; en mogt zij niet altijd voldoende wezen om enkele uitdrukkingen in onze taal kunstmatig te ontwarren, zij voldoet aan het hoofddoel, nl.: den zin des schryvers te leeren verstaan, en den toets te leveren voor de zuiverheid en juistheid onzer eigene uitdrukkingen.

In sommige gevallen heb ik in eene noot rekenschap van mijn gevoelen gegeven.

Mogten hier of daar nog drukfeilen overgebleven zijn, ik reken daarbij op toegevendheid. Éene misstelling gelieve men te verbeteren. In N°. 28 op bl. 5 en N°. 32, bl. 6, late men de woorden: op het einde eener lettergreep niet verdubbeld, en weg, alsmede in N°. 30 en 33 op bl. 6, de woorden: op het einde eener lettergreep verdubbeld, en.

Moge met dit werkje de grondslag gelegd zijn om het voorgestelde doel te bereiken!

Leyden, 26 Maart, 1861.

INHOUD.

INLEIDING. Bl. 1.

I HOOFDSTUK.

Over de uitspraak en spelling.	"	2.
1 De Klinkers.	"	3.
2 Twee en drie klanken.	"	8.
4 De Medeklinkers.	"	11.
5 Over de Zamengestelde woorden.	"	15.
6 Woorden van vreemden oorsprong.	"	15.
7 Het Afbreken der woorden.	"	16.

II. HOOFDSTUK.

Soortverdeeling en vormverandering der woorden.	"	17.
1 DE ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.	"	17.
a. Het Getal.	"	19.
b. Het Geslacht.	"	22.
c. De Naamvallen.	"	25.
d. De Verbuiging.	"	26.

2	DE LIDWOORDEN.	Bl. 29.
3	DE BIJVOÈGELIJKE NAAMWOORDEN. "	31.
	<i>a.</i> De Bijvoegelijke naamwoorden van Hoedanigheid.	" 32.
	<i>b.</i> De Bepalende Bijvoegelijk naamwoorden. "	38.
4	DE VOORNAAMWOORDEN.	" 40.
	<i>a.</i> De Persoonlijke voornaamwoorden.	" 41.
	<i>b.</i> De Bezittelijke voornaamwoorden.	" 43.
	<i>c.</i> De Vragende voornaamwoorden.	" 44.
	<i>d.</i> De Aanwijzende voornaamwoorden.	" 45.
	<i>e.</i> De Betrekkelijke voornaamwoorden.	" 47.
	<i>f.</i> De Onbepalende voornaamwoorden.	" 48.
5	DE WERKWOORDEN.	" 49.
	<i>a.</i> Soortverdeling der werkwoorden.	" 49.
	<i>b.</i> Klasse verdeling der werkwoorden	" 51.
	Lijst van onregelmatige werkwoorden.	" 52.
	<i>c.</i> De Vervoeging.	" 54.
	1 De Persoon.	" 55.
	2 Het Getal.	" 55.
	3 De Wijzen.	" 55.
	4 De Tijden.	" 56.
	<i>d.</i> Vorming van de wijzen en tijden.	" 58.
	<i>e.</i> De Hulpwerkwoorden.	" 60.
	Voorbeelden van vervoeging.	" 61.
	1 Hebben.	" 61.
	2 Zijn of Wezen.	" 64.
	3 Worden.	" 66.
	4 Leeren.	" 68.
	5 Danken.	" 68.
	6 Antwoorden.	" 71.
	7 Wachten.	" 71.

8 Zetten.	Bl. 71.
9 Schrijven.	" 73.
10 Vertrekken.	" 73.
11 Beloond worden.	" 76.
12 Zich schamen.	" 76.
13 Regenen.	" 79.
<i>f.</i> Overeenkomst van het werkwoord met het onderwerp.	" 80.
<i>g.</i> Regering der werkwoorden.	" 82.
6 DE DEELWOORDEN.	" 83.
7 DE BIJWOORDEN.	" 85.
8 DE VOORZETSELS	" 86.
9 DE VOEGWOORDEN.	" 89.
10 DE TUSSEHWERPSELS.	" 90.

III. HOOFDSTUK.

OVER HET GEBRUIK DER HOOFD- LETTERS	" 91.
--	-------

IV. HOOFDSTUK.

OVER DE ZINSNIJDING	" 94.
-------------------------------	-------

V. HOOFDSTUK.

OVER DE LOGISCHE ANALYSE.	" 104.
Voorbeelden van Logische Analyse.	" 113.

I N L E I D I N G.

1. De *spraak* is het vermogen der menschen om hunne gedachten op eene geregelde wijze hoorbaar aan elkander mede te deelen.
 2. De *taal* is het middel, waarvan zij zich bij die mededeeling bedienen.
 3. De *taalkunde* is de wetenschap, welke leert de regels te bepalen, volgens welke eene taal zuiver gesproken en geschreven moet worden.
 4. Die regels moeten gevonden worden:
 - a. uit het taalgebruik;
 - b. uit de woordgronding of afleiding der woorden;
 - c. uit de welluidendheid.
 5. De *taalleer* is de verzameling der regels, volgens welke eene taal gesproken en geschreven moet worden.
 6. De *taalleer* wordt verdeeld in drie deelen:
 - a. de uitspraak en spelling;
 - b. de soortverdeeling en vormverandering der woorden;
 - c. de woordvoeging.
-

I. HOOFDSTUK.

OVER DE UITSPRAAK EN SPELLING.

7. De taal bestaat uit *woorden*.
8. Een *woord* is de uitdrukking van een denkbeeld.
9. Elk woord bestaat uit ééne of meer *lettergrepen*.
10. Eene lettergreep is een woord of een deel van een woord, dat zonder verpoozing van de stem wordt uitgesproken.
11. Letters zijn de enkelvoudige bestanddeelen van eene lettergreep.
12. De letters zijn, òf de *klanken*, die bij het uitspreken van eene lettergreep gehoord worden, òf de *teekens*, waarmede die klanken zichtbaar worden voorgesteld.
13. De letters worden onderscheiden in klinkers en medeklinkers.
14. *Klinkers* zijn die letters, welke op zich zelven eenen klank vormen. Er zijn er in de Nederlandsche taal vijf: *a, e, i, o* en *u*.
15. *Medeklinkers* zijn die letters, welke alleen met behulp van eenen klinker kunnen uitgesproken worden.
Zij zijn: *b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, w* en *z*.
16. Bovendien worden bij het uitspreken der woorden nog andere klanken gehoord, welke insgelijks medeklinkers zijn; doch die niet door één enkel letterteken kunnen voorgesteld worden. Zij zijn *ch* en *ng*.

1. *De Klinkers.*

17. De klinkers hebben eenen natuurlijken en eenen gewijzigden klank.
18. De *a* heeft *drie* klanken:
- a.* haren natuurlijken klank, lange klank genoemd, in *dagen, vragen, wagen*;
 - b.* eenen korten klank in *dag, mag, vracht*;
 - c.* eenen toonloozen klank in de middelste lettergreep van *almanak* (uitgesproken *almenak*).
19. De *e* heeft *vier* klanken:
- a.* haren natuurlijken of langen klank, ook wel zacht-lange klank genoemd, in de eerste lettergreep van *leven, beven, geven*;
 - b.* eenen scherplangen klank in *leeren, begeeren*;
 - c.* eenen zacht-korten of toonloozen klank in de tweede lettergreep van *bidden, zitten, paden*;
 - d.* eenen scherpkorten klank in *bel, snel, vel*.
20. Om den scherplangen klank der *e* in de uitspraak zuiver te doen hooren, voege men achter den zacht-langen klank der *e* nog haren toonloozen klank; b. v. *le-e-ren*.
21. De *i* heeft *drie* klanken:
- a.* den langen klank in *titel*;
 - b.* den korten klank in *dik, binnen, zin*;
 - c.* den toonloozen klank in de laatste lettergreep van *gelukkig, verstandig, eeuwig*.
22. De *o* heeft *vijf* klanken:
- a.* haren natuurlijken of zacht-langen klank in *koning, wonen, molen*;
 - b.* eenen scherplangen klank in *boomen, stroomen*;

- c.* eenen zachtkorten klank in *bom*, *som*, *trom*;
d. eenen scherpkorten klank in *slot*, *gebod*, *kok*;
e. eenen toonloozen klank in *avond*.
23. Om woorden met de scherplange *o* zuiver uit te spreken, voege men, even als bij de scherplange *e*, achter den natuurlijken klank der *o*, haren toonloozen klank;
 b. v. *bo-g-men*.
24. De *u* heeft drie klanken:
a. haren natuurlijken of langen klank in *uren*, *muren*;
b. eenen korten klank in *punt*, *mint*, *dun*;
c. eenen toonloozen klank in *notulen*, (notelen).
25. De klinkers worden verdubbeld in het schrijven, wanneer zij in de uitspraak eenen langen klank hebben, en deze op eenen medeklinker stuit; b. v. *maar*, *meer*, *moor*, *muur*, *daad*, *eed*.
 1^e *Opmerking*. De verdubbeling der klinkers werd door vroegere schrijvers niet gebezigd. Om den langen klank aan te duiden voegden zij, even als de vlaamsche schrijvers nu nog doen, de toonlooze *e* achter den enkelen klinker, alzoo: *ae*, *ee*, *ie*, *oe*, *ue*, nu, *aa*, *ee*, *ie*, *oo*, *uu*.
 2^e *Opmerking*. Van die schrijfwijze zijn de *ee* en *ie* behouden. De *oe* is in de uitspraak gewijzigd en een tweeklank geworden.¹⁾
26. De *a* en de *u*, aan het einde eener lettergreep voorkomende, mogen in het schrijven niet verdubbeld worden.
27. De verlenging der *i* geschiedt door achtervoeging der

¹⁾ Zie Zuidhollander, eerste jaargang bl. 103 en vervolgens.

e. — Vroeger werd die klinker ook verdubbeld: later evenwel is die dubbele *i* in *ij* veranderd. De klank der *i* ging daarbij verloren, en de *ij* is een tweeklank geworden.

Opmerking. In Overijssel, Zeeland, enz. wordt in de volkstaal de dubbele *i*-klank nog gehoord. Men zegt er: *miin*, *ziin*, voor *mijn*, *zijn*.

28. De *e* heeft twee lange klanken: den zachtlangen en den scherplangen.

29. De zachtlange *e* wordt op het einde eener lettergreep verdubbeld, en geschreven in:

1°. ongelijkvloeiende werkwoorden en in woorden daarvan afgeleid;

2°. langstaartige werkwoorden, ook wel werkwoorden van herhaling en during genoemd, zijnde die, welke op twee toonlooze lettergrepen eindigen;

Uitgezonderd *beëedigen*, *beleedigen*.

3°. werkwoorden die op *eren* uitgaan, zoo als *regeren*, *waarderen*; ¹⁾

4°. woorden van welke de *e* in de volkstaal als *eu* wordt uitgesproken, zoo als *veel* (veul), *gene* (geune);

5°. woorden, in welke de lange *e* in eene korte overgaat, zoo als in *keten*, *nevens*, soms *ketting*, *neffens*;

6°. die woorden, van welke de scherp-korte *e* in eene lange *e* overgaat, als in *bevel*, *gebed*, in het meervoud *bevelen*, *gebeden*;

¹⁾ Vele geachte schrijvers verkiezen *regeeren*, *waardeeren*, enz. te schrijven. De uitspraak dier woorden vergelijkende met die van de scherp-lange *ee*, zie N°. 20, zal men een merkbaar onderscheid gewaar worden, dat voor den hier gestelden regel pleit.

- 7°. het meervoud van den uitgang *heid*, als: *waarheid*, *vrijheid*, in het meervoud *waarheden*, *vrijheden*, enz.
30. De scherplange *e* wordt op het einde eener lettergreep verdubbeld, en geschreven:
- 1°. in het meervoud der woorden die op *eel* uitgaan; b. v. *kasteel*, *houweel*, *kasteelen*, *houweelen*;
 - 2°. in de woorden, welke in het Hoogduitsch den klank *ei* hebben, als: *been* (bein), *steen* (stein);
 - 3°. in de eenlettergropige woorden, als: *zee*, *wee*, enz. Uitgezonderd in *he*.
31. De *o* heeft twee lange klanken: den zachtlangen en den scherplangen.
32. De zachtlange *o* wordt op het einde eener lettergreep niet verdubbeld, en geschreven in:
- 1°. ongelijkvloeiende werkwoorden en in woorden daarvan afgeleid; b. v. *Wij boden*, van *bieden*, *wij schoten*, van *schieten*;
Uitgezonderd: *koopen*, *loopen* en *stooten*.
 - 2°. langstaartige werkwoorden, als: *veroveren*;
Uitgezonderd: *betoveren*.
 - 3°. woorden, van welke de *o* in de volkstaal als *eu* wordt uitgesproken, als: *molen*, *koning*, *wonen*;
 - 4°. woorden, van welke de lange *o* in eene korte *o* of *u* overgaat, als: *boter* (botter, butter);
 - 5°. woorden, van welke de scherpkorte *o* in eene lange *o* overgaat, als: *slot*, *gebod*, in het meervoud *sloten*, *geboden*.
33. De scherplange *o* wordt op het einde eener lettergreep verdubbeld, en geschreven in:
- 1°. de uitgangen *loos* en *noot*, als: *ouderloos*, *broodeloos*, *huisgenoot*, *echtgenoot*, enz., *ouderloozen*, *broodeloozen*, *huisgenooten*, *echtgenooten*, enz.;

2°. woorden, welke in het Hoogduitsch den klank *au* hebben, als: *boom* (baum), *koop*en (kaufen);

3°. woorden, welke in het Engelsch den klank *ea* (è) hebben, als: *brood* (bread), *lood* (lead);

4°. de eenlettergrepige woorden, als: *zoo*, *stroom*, *vloot*.
Uitgezonderd in *ho*.

34. Woorden die, hoewel in spelling van elkander verschillende, bijna op dezelfde wijze worden uitgesproken, noemt men *homonymen*.
35. Tot de *homonymen* behooren de woorden, welke nu eens met eene zachtlange, dan weder met eene scherplange *e* of *o* geschreven worden, en daardoor in beteekenis verschillen.
Daartoe behooren de volgende:

met de zachtlange *e*,

met de scherplange *ee*,

beten, onvolm. verl. van het
w.w. bijten,

degen, zijdgeweer,

helen, (heulen) mededoen in
het kwaad,

kelen, meerv. van keel, strot,

keten, ketting,

lenen, leunen,

gene, voor die,

meren, meerv. van meer,

mede, voorzetsel, in medegaan,

rede, verstand, redevoering,

beeten, zekere soort van wortels,

deegen, meervoud van deeg,

heelen, genezen, heel maken,

keelen, strooken,

keeten, ruw opgeslagen woningen, ook zoutkeeten,

leenen, ter leen geven,

geene, voor niet eene,

meeren, een schip vastleggen,

meede, zeker kruid,

reede, ligplaats voor schepen bij zeehavens.

<i>reden</i> , oorzaak,	<i>reeden</i> , uitklaren, gereedma- ken van een schip,
<i>stenen</i> , steunen,	<i>steenen</i> , Hoogduitsch stein,
<i>weken</i> , zelfst. nw., tijd van zeven dagen,	<i>weeken</i> , w. w., zacht maken,
<i>wezen</i> , werkw. zijn.	<i>weezen</i> , ouderlooze kinderen.
met de zachtlange o,	met de scherplange oo,
<i>genoten</i> , onvolm. verl. tijd van het w.w. genieten,	<i>genooten</i> , makkers, gezellen,
<i>hopen</i> , verwachten,	<i>hoopen</i> , opstapelen,
<i>kolen</i> , brandstof,	<i>koolen</i> , moesgroenten,
<i>koper</i> , een metaal,	<i>kooper</i> , iemand die iets koopt,
<i>logen</i> , leugen,	<i>loogen</i> , zoutsoorten,
<i>noten</i> , eene vrucht,	<i>nooten</i> , in de muziek,
<i>poten</i> , planten,	<i>pootten</i> , van dieren, tafels, enz.,
<i>shoten</i> , onvolm. verl. tijd van het w.w. schieten,	<i>shooten</i> , meerv. van schoot,
<i>sloten</i> , onvolm. verl. tijd van het w.w. sluiten.	<i>slooten</i> , meerv. van sloot.

2. Twee- en drieklanken.

36. Wanneer in eene lettergreep twee verschillende klinkers gehoord worden, dan noemt men dien zamengestelden klank eenen tweeklank. — Worden er drie verschillende klinkers gehoord, dan noemt men dien eenen drieklank.
37. In de Nederlandsche taal zijn de navolgende tweeklanken: *ai*, *au*, *ei*, *eu*, *ij*, *oe*, *ou*, *ui*, *aai*, *aau*,

eeu, *ooi* en *ieu*; — *oei* en *iaau* zijn de eenige drie-klanken.

38. Voor de uitspraak geven de *ei* en *ij* alleen eenige moeilijkheid. — De eerste wordt gevormd door de scherpkorte *e*, zoo als die in *kereel* en *wereld* wordt uitgesproken, en de *i*. — De laatste nagenoeg even zoo, met *dat* onderscheid, dat men den *e*-klank meer naar de *a* buigt, en de *i* daarbij duidelijker doet hooren.
39. De *ij* heeft twee klanken:
 1°. dien als tweeklank, in *rijk*, *mijn*;
 2°. dien der toonlooze *e* in den uitgang *lijk*, als in *behoorlijk*, *koninklijk*.
40. De *ij* wordt geschreven in:
 1°. ongelijkvloeiende werkwoorden, en in woorden daarvan afgeleid, als: *blijven*, *schrijven*, *wrijven*, *bedrijven*.
 2°. woorden, die op *ij* en *rij* uitgaan, en den stand, het ambt, het bedrijf van eenen persoon uitdrukken, of wel de plaats, waar het bedrijf uitgeoefend wordt, als: *slavernij*, *heerschappij*, *voogdij*, *visscherij*, *bleekerij*, *verwerij*;
 3°. woorden, welke op *ijn* en *ijs* uitgaan, als: *azijn*, *matrijs*;
 4°. woorden, welke in de oorspronkelijke taal, waaruit zij ontleend zijn, den nadruk op de *i* hebben; b. v. *gordijn* (courtine), *venijn* (venin).
41. De *ei* wordt geschreven in:
 1°. gelijkvloeiende werkwoorden, als: *bereiden*, *geleiden*; Uitgezonderd: *wijden*, *bevrijden*, *kastijden*.
 2°. die woorden, welke in het Fransch den klemtoon op *ai*, *ée* of *é* hebben, als: *domein* (domaine), *kapitein*

(capitaine), *karrewei* (corvée), *majesteit* (majesté);
Uitgezonderd: *dozijn* (douzaine).

3°. woorden waarin *eg* of *ege* tot *ei* is zamengetrokken, als: *dweil*, *peil*, *zeil*, enz. 1).

42. Men verwarre de *ij* niet met de *y* (grieksche *i*). Deze laatste wordt als *i* uitgesproken, als: *Cyrus*, *Egypte*, enz. *Opmerking*. Men schrijve dus niet *fabryjk*, *trafijk*, *muzijk* noch *fabryk*, *trafyk*, *muzyk*; maar *fabriek*, *trafiek*, *muziek*, *repliek*, *advies*, enz.

De uitspraak heeft beslist dat men *praktijk* moet schrijven.

42. Zoo ook schrijve men volgens de uitspraak *poëzy* of *poëzie*, *tiranny* of *tirannie*, *Juny*, *July*, *harmonie*, *melodie*.
43. Tot de homonymen (N°. 34) behooren ook de volgende woorden met *ij* of *ei* geschreven:

met *ij*,

met *ei*,

berijden, een paard,
blij, van blijde, verheugd,
fijt, zweer aan den vinger,
hij, voornaamwoord,
lijden, smart ondergaan,
mijden, ontgaan,

bereiden, gereedmaken,
blei, een visch,
feit, gebeurtenis,
hei, van het w.w. heijen,
leiden, brengen, voeren,
meiden, vrouwelijke dienstboden,

nijgen, wijze van groeten bij dames,
neigen, tot iets overhellen,

1) Oudtijds werd de *g* als *i* of *j* uitgesproken, en dikwijls werd ook de *i* of *j* in plaats der *g* geschreven. Van daar nog *zeide* voor *zegde*, *leide* voor *legde*, en alzoo hier *dweil* voor *dwegel*, *peil* voor *pegel*, ook *keil* voor *kegel*, *zeil* voor *zegel*, enz.

<i>mij</i> , voornaamwoord,	<i>mei</i> , de maand,
<i>pijl</i> , wapen,	<i>peil</i> , hoogte der vochten,
<i>rijzen</i> , opzetten, hooger gaan,	<i>reizen</i> , op reis gaan,
<i>rijken</i> , bemiddelde lieden,	<i>reiken</i> , strekken tot,
<i>stijl</i> , schrijfstijl,	<i>steil</i> , met geringe helling,
<i>vijl</i> , ijzeren werktuig,	<i>veil</i> , te koop,
<i>wij</i> , voornaamwoord,	<i>wei</i> , zekere drank,
<i>wijden</i> , heiligen,	<i>weiden</i> , grazige streken,
<i>ijk</i> , merk van waarborg,	<i>eik</i> , boom,
<i>ijker</i> , hij die merkt,	<i>eiker</i> , vaartuig,
<i>zijde</i> , zekere stof,	<i>zeide</i> , van het w. w. zeggen,
<i>zijl</i> , waterloop.	<i>zeil</i> , van schepen.

4. De Medeklinkers.

45. De medeklinkers worden onderscheiden naar het spraakorgaan, door hetwelk zij hoofdzakelijk voortgebracht worden, in:
- 1°. *lipletters*: *b, p, f, v, m, w*;
 - 2°. *keelletters*: *g, ch, h*;
 - 3°. *tongletters*: *d, j, l, n, r*;
 - 4°. *tandletters*: *s, t, z*;
 - 5°. *gehemelteleetters*: *k, ng*.
46. Verwante medeklinkers zijn die, welke alleen door eene zwakkere of sterkere drukking der organen in de uitspraak worden onderscheiden. Alzoo zijn er *zachte* en *harde* medeklinkers.
47. De volgende zijn verwante medeklinkers: *ð* en *p*, *d* en *t*, *v* en *f*, *g* en *ch*, *z* en *s*.
48. Al de medeklinkers kunnen aan het einde eener lettergreep voorkomen, behalve de *v* en de *z*, welke als-

dan door de *f* en de *s* vervangen worden; b. v. *Ik geef, ik reis.*

49. Door achter de woorden eene toonlooze *e* of *en* te voegen, zal men weten of de *harde* of wel de *zachte* medeklinker als sluitletter moet voorkomen; b. v. *nood*, (noode), *noot*, (noten), *blad*, (bladen), *tob*, (tobbe), *top*, (toppen), enz.

50. Over het algemeen worden de woorden, afgeleid van woorden waarin de *g* voorkomt, met *gt* geschreven; b. v. *magt* van mogen, *pligt* van plegen enz. ¹⁾.

In sommige woorden dient het gebruik der *g* of der *ch* tot onderscheiding der beteekenis. — Die woorden behooren tot de *homonymen*, als:

met *g*,

met *ch*,

*dig*t, gesloten,
dog, een hond,
gelag, drinkgelag,
geslagt, vleesch, spek, enz.
*lig*t, niet zwaar,
nog, meer,
*wig*t, zwaarte.

dicht, poëzy,
doch, voegwoord,
gelach, van lagchen,
geslacht, mannelijk, vrouwelijk,
licht, helderheid,
noch, niet,
wicht, hulpeloos wezen, een kind.

51. Ten aanzien van de verdubbeling der medeklinkers neme men de volgende regels in acht:

10. Indien de slotmedeklinker wordt voorafgegaan van

¹⁾ Bilderdijk, zie Nederl. spraakleer, bl. 48 spreekt van het tusschenplaatsen eener vokaal, en wel van de zachte of korte *e*. Wij zouden dus vragen of die korte *e* ook niet moet gehoord worden in *die* woorden. De *g* zou dan haren natuurlijken, zachten klank behouden.

eenen korten klank, dan wordt hij bij verlenging van het woord verdubbeld; b. v. *lat, latten, kam, kammen, bom, bommen*, enz.

Uitzondering. Is zulk een woord afgeleid van een ander, waarin de lange klank voorkomt, dan verdubbelt men den slotmedeklinker niet; b. v. *gebed, gebeden, bevel, bevelen*, enz.

2°. Is de slotmedeklinker voorafgegaan van eenen langen klank, of eenen anderen medeklinker, dan wordt hij niet verdubbeld; b. v. *taal, talen, meer, meren, gang, gangen*.

Uitzondering. In den onvolmaakt verleden tijd der gelijkvloeiende werkwoorden, wier wortel met eene *d* of *t* eindigt, worden die beide letters verdubbeld; b. v. *ik antwoordde, ik brandde, ik wachtte*, enz.

52. Men schrijve met *ss* de woorden: *huisselijk, wijselijk, prijsselijk*. Immers de *s* komt in plaats van de *z* in *huis, wijs, prijs*, en verkrijgt den scherpsten klank. Wordt nu de *s* in dat geval door eenen klinker gevolgd, dan herneemt zij haren zachten klank der *z*; b. v. in *grijsaard, veinsaard*.

Ook in de volgende uitdrukkingen wordt de *s* als *z* uitgesproken doordien onmiddellijk daarop een klinker volgt: *Het huis aan den grooten weg. Die wijs is in zijne eigene oogen. Lof en prijs in eeuwigheid.*

53. De *th*, als *t* uitgesproken, schrijft men in *thans, althans*, en niet in *notans*.
54. De welluidendheid vordert soms het bezigen van letters, die tot het woord niet behooren. Vooral heeft dat plaats met de *e* in woorden die met de uitgangen *naar, nis* en *ling* zijn zamengesteld; b. v. *schuldenaar*,

geheugenis, lieveling. In *kamerling, huurling, vuilnis*, komt die *e* niet voor.

55. Achter de *d, g, i, k, m, p, s, t* en *n* schrijft men gewoonlijk de *e* vóór de uitgangen *lijk* en *loos*, met inachtneming van de regels onder N°. 51; b. v. *doodelijk, heugelijk, verfoeijelijk, gemakkelijk, betamelijk, vriendschappelijk, wijsselijk, aanstootelijk, verstandeloos, zorgeloos, vlekkeloos, toomeloos*, enz. Uitzonderingen zijn: *gretiglijk, bodemloos*, enz.
56. Achter de *f, n* en *r* komt die *e* niet voor; b. v. *onvergeeflijk, heilloos, aanzienlijk, gevaarlijk, spoorloos*, enz. Uitgezonderd: *mannelijk, kennelijk, onbeschrijfelijk, loffelijk* ¹⁾.
57. Wanneer de letterklank *ng* den' uitgang *lijk* vooraf gaat, wordt de *g* door de *k* vervangen, en daar achter de *e* al of niet gebezigd; b. v. *aanvankelijk, gevatkelijk, koninklijk*, enz.
58. Welluidendheidshalve voege men de *t* vóór den uitgang *lijk* in *opentlijk, wezentlijk, gezamentlijk*; maar niet in *namelijk*.

Opmerking. De eerste woorden zijn zamengesteld uit de woorden *open, wezen, zamen*, die met eene *n* eindigen, en den uitgang *lijk*: de *t* dient hier om den overgang van de *n* op de *l* gemakkelijk te maken. Het woord *namelijk* is zamengesteld uit *naam* met *lijk*: de *e* bewijst dus hier dezelve dienst.

¹⁾ *Liefelijk* en *sterfelijk* moeten naar den regel *lieftijk, sterftijk*, geschreven worden. De *f* als plaatsvervanger der *v* behoudt, even als de *s* (52), baren zachten klank vóór eene klinkletter; b. v. *sterveling, lievelingen*.

5. *Over de Zamengestelde woorden.*

59. Woorden, die uit twee of meer deelen zijn gevormd, die elk op zich zelve een woord uitmaken, worden zamengestelde woorden genoemd; b. v. *kamerdeur*, *landman*, *schoenmaker*, enz.
60. De zamenstelling dier woorden heeft op drierlei wijze plaats:
- 1°. men plaatst de zamenstellende deelen zonder verandering onmiddellijk achter elkander; b. v. *huisdeur*, *wachtkamer*, *appelboom*, *koestal*, *regenwater*;
- 2°. men voegt eene *s* achter het eerste zamenstellende deel; b. v. *gòdsvrucht*, *broodsgebrek*, *zielsvriendin*, *kalfsvleesch*.
- 1^e *Opmerking*: Men lette op het onderscheid tusschen *landman* (boer), en *landsman* (landgenoot).
- 2^e *Opmerking*. Men schrijft *denkwijze*, *handelwijze*, dus ook *leefwijze*, als zamengesteld uit den wortel van de werkwoorden *denken*, *handelen* en *leven*, met het woord *wijze*.
- 3°. men voegt achter het eerste zamenstellende deel eene *e*; b. v. *laarzemaker*, *pottebakker*, *paardestal*, enz. 1).

6. *Woorden van vreemden oorsprong.*

61. Woorden van vreemden oorsprong zijn die, welke

1) Het schijnt dat bij de zamengestelde woorden, het eerste deel den vorm van den genitief, zoo wel dien van de sterke als van de zwakke verbuiging, zou vereischen, en dat die vormen langzamerhand om der welluidendheidswille verloop en zijn.

- aan andere talen ontleend zijn. Zij kunnen gevoegelijk in vier klassen onderscheiden worden.
62. Tot de eerste klasse behooren de woorden, die door langdurig gebruik als Nederlandsche woorden beschouwd en geschreven worden; b. v. *bisschop, paleis, klooster, troon, profeet*, enz.
63. De tweede klasse bevat die woorden, waarvan de vreemde herkomst in de spelling nog zichtbaar is; b. v. *cirkel, cement, cedel, examen*.
64. Tot de derde klasse brengt men geheel vreemde woorden, die niet, of alléén door omschrijving in het Nederlandsch, en dan nog onvolkomen, zouden kunnen worden overgezet. Deze behouden hunne eigene spelling; b. v. *locomotief, gymnastiek, lycéum*; enz.
65. De eigennamen behooren tot de vierde klasse. Men rigte zich in de spelling dezer woorden naar de regels in 62, 63 en 64 opgegeven.

7. *Het Afbreken der woorden.*

66. Om de woorden juist af te breken, ontleedt men ze in lettergrepen. Over het algemeen zal men dadelijk ontwaren welke letters tot ieder deel van het woord behooren ¹⁾).
67. Bij zamengestelde woorden behoudt elk samenstellend deel zijne eigene letters; b. v. *aarts-deug-niet, schrijfboek*. enz.

¹⁾ De letterklank *ng* veroorzaakt eenige moeilijkheid. Over het algemeen wordt bij het afbreken der woorden *bren-gen, zing-en, engel* enz. de *g* van de *n* gescheiden; *bren-gen, zin-gen, en-gel* enz. Het ware voorzeker beter de *ng* tot de eerste lettergreep te voegen, aldus: *bren-gen, zing-en, eng-el*, enz.

II HOOFDSTUK.

SOORTVERDEELING EN FORMVERANDERING DER WOORDEN.

68. Men verdeelt de woorden in tien soorten: *Zelfstandige naamwoorden*, *Lidwoorden*, *Bijvoegelijke naamwoorden*, *Voornaamwoorden*, *Werkwoorden*, *Deelwoorden*, *Bijwoorden*, *Voorzetsels*, *Voegwoorden* en *Tusschenwerpsels*.
69. Zij worden onderscheiden in:
 1° veranderlijke,
 2° onveranderlijke woorden.
70. De eerste klasse bevat al die woorden, welker uitgang verandert door verbuiging of vervoeging. Het zijn de *Zelfstandige naamwoorden*, de *Lidwoorden*, de *Bijvoegelijke naamwoorden*, de *Voornaamwoorden*, de *Werkwoorden* en de *Deelwoorden*.
71. De onveranderlijke woorden zijn die, welker uitgang niet verandert. Daartoe behooren de *Bijwoorden*, de *Voorzetsels*, de *Voegwoorden* en de *Tusschenwerpsels*.

1. *De Zelfstandige naamwoorden.*

72. *Zelfstandige naamwoorden* zijn de namen van personen of zaken, hetzij ze als zelfstandigheden door de zinnen kunnen worden waargenomen, hetzij de geest ze zich als zoodanig kan voorstellen.

73. Zij worden onderscheiden in *eigen* en in *gemeen* zelfstandige naamwoorden.
74. De *eigen zelfstandige naamwoorden* dienen om personen en zaken van dezelfde soort van elkander te onderscheiden; b. v. *Amsterdam, Parijs, Engeland, Willem, Maria, Cats, Bilderdijk, enz.*
75. Tot die soort behooren ook de titels van boekwerken en andere geschriften, de namen van vaartuigen, schilderstukken, enz.; b. v. *De Gijsbrecht van Aemstel* van Vondel, de *Warenaar* van Hooft, de *Abraham de Aartsvader* van Hoogvliet, de *Germanicus* van van Merken, de *Boekzaal*, de *Gids*, de *Schepping* van Haydn, de *Nachtwacht* van Rembrandt.
- Opmerking.* De woorden *God, Hemel, Hel, Zon, Aarde*, kunnen mede als eigennamen beschouwd worden.
76. Een *gemeen zelfstandig naamwoord* is de naam, welke aan elken persoon of elke zaak van hetzelfde geslacht, of dezelfde soort gegeven wordt; b. v. *man, kind, boom, land, enz.*
77. Door achter de zelfstandige naamwoorden de lettergrepen *je, tje, pje*, te voegen, vormt men de zoogenoemde *verkleinwoorden*; b. v. *Pietje, tafeltje, boompje, enz.*
78. Men voegt *je* achter de woorden, die op *d, f, g, ch, k, p, s* en *t* eindigen;
tje achter de woorden die op *l, n, r, w* of eenen klinker eindigen;
pje wordt achter de *m* gevoegd.

Opmerking. In sommige gevallen wordt de slotmedeklinker van het zelfstandige naamwoord verdubbeld, en gevolgd van eene toonlooze *e*, waarachter

dan de lettergreep *tje* geplaatst wordt, als: *man*, *man-
netje*; *bol*, *bolletje*; *kar*, *karretje*, enz.

79. *Collectieve* (verzamelende) naamwoorden noemt men die, welke in het enkelvoud eene geheele of eene gedeeltelijke hoeveelheid van voorwerpen te kennen geven; b. v. *geboomte*, *gebergte*, *menigte*, enz.
80. Soms kan hetzelfde naamwoord eene *geheele* of eene *gedeeltelijke* hoeveelheid aanduiden. Merk daartoe het onderscheid op tusschen *de menigte* van sterren en *eene menigte* sterren.
81. Men lette met betrekking tot de vormverandering der zelfstandige naamwoorden op: 1° hun *getal*, 2° hun *geslacht*, 3° hunnen *naamval*.

a. *Het Getal.*

82. Het *getal*, in de taal, is de vormverandering der woorden om daarmee één of meer voorwerpen aan te duiden.
83. Er zijn in de Nederlandsche taal twee getallen. Het *enkelvoud* en het *meervoud*.
84. Een zelfstandig naamwoord is in het *enkelvoud*, wanneer het slechts één voorwerp, of, in collectieven zin, vele dingen als één voorwerp uitdrukt; b. v. *huis*, *boek*, *gebeente*, *leger*, *volk*, enz.
85. Een zelfstandig naamwoord is in het *meervoud* als de uitgang aanwijst dat er meer dan één voorwerp bedoeld wordt.
86. Het meervoud wordt van het enkelvoud gevormd door achtervoeging van *s*, *n*, *ers* of *eren*.
87. De woorden, die in het enkelvoud op eene *e* eindigen,

nemen in het meervoud eene *n* aan; b. v. *hoogte*, *hoogten*; *breedte*, *breedten*; enz.

Opmerking. Diensvolgens zou men in het meervoud moeten schrijven *kniën*, *zeën*, *spiën*.

88. Sommige woorden, welke in den gemeenzamen stijl eene *s* in het meervoud aannemen, verkrijgen in den verheven stijl *en*; b. v. *De vierkante tafels. De Wet der tien geboden was in twee steenen tafelen geschreven. De vaders behartigen het welzijn hunner kinderen. O, vad'ren! vad'ren! hoe verrukken*, enz.
89. Sommige woorden hebben tweederlei meervoud en verschillen alsdan in beteekenis; b. v. *been*, *beenen*, *beenderen*; *blad*, *bladen*, *bladeren*.
90. Men zegt onverschillig *kinders* en *kinderen*, *kalvers* en *kalveren*, *hoenders* en *hoenderen* ¹⁾
91. De woorden *stad*, *smid*, *schip*, *lid*, *spit*, worden in het meervoud *steden*, *smeden*, *schepen*, *leden*, *speten*.
92. De volgende zelfstandige naamwoorden worden niet in het meervoud gebruikt:
- a. de namen van deugden, ondeugden en hartstogten, als: *gehoorzaamheid*, *laster*, *haat*;
 - b. de woorden, welke eenen toestand uitdrukken; b. v. *jeugd*, *schoonheid*, *ouderdom*;
 - c. de woorden, welke in het algemeen de stof aanduiden, als: *goud*, *zilver*, *diamant*;
 - d. de onbepaalde wijs der werkwoorden als zelfstan-

¹⁾ Het meervoud van *blad*, *kind*, *kalf*, enz. is eigenlijk *blader*, *kin-der*, *kalver*. Waarschijnlijk heeft het gebruik de *s* en *en* daarachter gevoegd, omdat het meervoud van al de zelfstandige naamwoorden op *s* of *en* eindigt.

dige naamwoorden gebezigd, als: *het lezen, het schrijven, het zitten, het eten.*

93. Wanneer eenige dier woorden in het meervoud voorkomen, dan is hunne beteekenis gewijzigd; b. v. de *waarheden* der godsdienst; de *schoonheden* van een dichtstuk; hij is tot de *ijzers* veroordeeld.
94. Sommige woorden worden enkel in het meervoud gebruikt, als: *voorouders, gebroeders, gezusters, mazelen, kinderpokken, zeden, onkosten, inkomsten.*
95. De eigennamen, die in het enkelvoud op eenen medeklinker eindigen, nemen in het meervoud *s* of *en* aan; b. v. *Willem, de Willems; Joris, de Jorissen.*
96. De eigennamen, die in het enkelvoud op eenen klinker eindigen, verdubbelen dien klinker en nemen eene *s* aan, of wel, men schrijft ze in het meervoud met achtervoeging van *'s*; b. v. de *Jacobaas* of *Jacoba's*, de *Annaas*, of *Anna's*, de *Salomoos*, of *Salomo's*.

Opmerking. De woorden *massa, bravo, hallo*, enz. schrijve men dus in het meervoud onverschillig: de *massaas* of *massa's*; de *bravoos*, of *bravo's*; de *halloos* of *hallo's*.

97. Men merke wel op dat de eigennamen, in het meervoud gebezigd, in tweeledigen zin kunnen voorkomen. Zij duiden aan, òf de personen zelve, die aldus heeten, òf personen, die in aard, karakter, hoedanigheid, enz. gelijk zijn aan die, wier naam men bezigt; b. v. Zoo handelden de *Alexanders*, de *Cesars* niet.

Die mannen zijn de *Alexanders*, de *Cesars* van onzen tijd.

b. *Het Geslacht.*

98. Men onderscheidt in de Nederlandsche taal *drie* geslachten: het *mannelijke*, het *vrouwelijke* en het *onzijdige*.
99. Het *geslacht* der zelfstandige naamwoorden wordt over het algemeen bepaald, òf door hunne beteekenis, òf door hunnen uitgang.
100. Tot het *mannelijk geslacht* behooren:
- 1° de namen van mannelijke personen, als: *koning*, *broeder*;
 - 2° de woorden, die op *er* uitgaan, van werkwoorden zijn afgeleid, en zoowel eenen mannelijken persoon als een werktuig te kennen geven, als: *gieter*, *snuiter*, *stamper*;
 - 3° de namen van eenen bijzonderen steen, als: de *diamant* van dien ring; de *agaat* van zijnen sleutel;
 - 4° de woorden, die op *dom* uitgaan, en eenen staat of eene gesteldheid te kennen geven, als: *ouderdom*, *rijkdom*;
 - 5° de woorden, die op *lm*, *rm*, *sem* en *zem* uitgaan, als: *walm*, *arm*, *alsem*, *bezem*;
Uitgezonderd: *de palm* (van de hand, eene maat), v. en *het scherm*.
 - 6° de namen van boomen, als: *de beuk*, *de berk*, *de wilg*;
Uitgezonderd: *de spar*, *de linde*, welke vrouwelijk zijn.
 - 7° de wortels der werkwoorden als zelfstandige naamwoorden gebezigd, als: *de val*, *de loop*, *de vloek*.

101. *Vrouwelijk* zijn :

- 1° de namen van vrouwen, als: *koningin*, *moeder*, *nicht*;
Uitgezonderd: *het wijf* en *het vrouwspersoon*.
- 2° de woorden, welke op *heid* uitgaan, als: *vroomheid*,
genegenheid, *somberheid*;
- 3° de woorden, welke op *nis* uitgaan, als: *getuigenis*,
gevangenis;
Uitgezonderd: *het vonnis*.
- 4° de woorden, welke op *ing* uitgaan, en van werk-
woorden zijn afgeleid, als: *belooning*, *bekeering*,
verpoozing; ¹⁾)
- 5° de woorden, welke op eene toonlooze *e* uitgaan,
hetzij ze die behouden of reeds verloren hebben, als:
liefde, *vreugde*, *vrees* (vreeze), *schaduw* (schaduwe);
- 6° de woorden, welke op *schap* eindigen, wanneer
zij van bijvoegelijke naamwoorden zijn afgeleid, of
eene vereeniging van personen te kennen geven;
Uitgezonderd: *het genootschap* en *het gezelschap*.
- 7° de namen der letters en der cijfers, als: eene *a*,
eene *b*, eene *zes* (6);
- 8° de woorden van den wortel der werkwoorden ge-
vormd, met achtervoeging van *st*, als: *gunst*, *dienst*,
kunst, van *gunnen*, *dienen*, *kunnen*;
- 9° de woorden, die op *ij* uitgaan en niet met *ge* be-
ginnen, als: *slavernij*, *hoovaardij*;
- 10° de woorden, die op *te* eindigen, als: *diepte*, *hoogte*,
geboorte;

¹⁾ De woorden op *ing* uitgaande, zijn eigenlijk tegenwoordige deel-
woorden der werkwoorden. *Belooning* = *beloonende*, *dat* *beloont*.

<i>mangel</i> , m. gebrek,	<i>mangel</i> , v. werktuig,
<i>palm</i> , m. een heester,	<i>palm</i> , v. van de hand, eene maat,
<i>pas</i> , m. doortogt,	<i>pas</i> , v. schriftelijke vergun- ning,
<i>pijn</i> , m. boom,	<i>pijn</i> , v. smart,
<i>pik</i> , m. wrok,	<i>pik</i> , o. in de gewone betee- kenis,
<i>rijm</i> , m. ijzel,	<i>rijm</i> , o. in dicht,
<i>spie</i> , m. verspieder,	<i>spie</i> , v. lens,
<i>zucht</i> , m. van zuchten,	<i>zucht</i> , v. begeerte,
<i>fortuin</i> , v. de godin,	<i>fortuin</i> , o. rijkdom,
<i>spoor</i> , v. prikkel,	<i>spoor</i> , o. wagenspoor.

106. De *zamengestelde* zelfstandige naamwoorden hebben het geslacht van het laatste lid; b. v. *huisdeur*, v. *kerkraam*, o. *lindeboom*, m.

c. De Naamvallen.

107. *Naamvallen* zijn de veranderingen in den uitgang der woorden, waardoor zekere betrekkingen, in welke de benoemde voorwerpen tot elkander staan, worden uitgedrukt. — Er zijn derhalve in eene taal zoovele naamvallen, als er verschillende veranderingen in den vorm der naamwoorden en lidwoorden plaats hebben.
108. Gewoonlijk onderscheidt men in de Nederlandsche taal *vier* naamvallen.
109. Een zelfstandig naamwoord staat in den *eersten* naamval, wanneer het in een voorstel als onderwerp of gezegde voorkomt.
110. Een zelfstandig naamwoord staat in den *tweeden*

naamval, wanneer het eene bepaling van bezitter of bezitting uitdrukt.

111. De *derde* naamval drukt eene bepaling van doel of toekenning uit.
112. Een zelfstandig naamwoord staat in den *vierden* naamval, wanneer het te kennen geeft het voorwerp der werking.
113. Een zelfstandig naamwoord, door een voorzetsel voorafgegaan, staat insgelijks in den vierden naamval.
Opmerking. De uitdrukkingen *buiten 's lands, inderdaad, mettertijd*, bewijzen dat de voorzetsels ook nog andere naamvallen beheerscht hebben.
114. Een zelfstandig naamwoord als *omschrijving* of *verklaring* (appositie), bij een ander zelfstandig naamwoord gevoegd, staat in denzelfden naamval als het laatste; b. v. *Amsterdam, de hoofdstad van het rijk, ligt aan het IJ. Eere zij den man, den weldoener van het menschedom.*

Opmerking. Tot bevordering van de welluidendheid gebruike men in dit geval nimmer den tweeden naamval, maar vervange dien door het voorzetsel van; b. v. in plaats van: *De regering des Keizers Nero, des dwingelands van Rome*, schrijve men: *De regering van Keizer Nero, den dwingeland van Rome.*

d. *De Verbuiging.*

115. Door *verbuiging* verstaat men de vormveranderingen der naamwoorden, volgens hun geslacht, getal en naamval.

116. Men onderscheidt eene *sterke* en eene *zwakke* verbuiging.
117. De *sterke* verbuiging heeft in den tweeden naamval van het mannelijk en onzijdig enkelvoud eene *s*.
118. De *zwakke* verbuiging heeft in dienzelfden naamval, alsmede in het meervoud, *n* of *en*.
119. De zelfstandige naamwoorden van de sterke verbuiging hebben in het mannelijk en onzijdig in den tweeden naamval enkelvoud eene *s*. — In de overige naamvallen dier geslachten blijven zij onveranderd.
Opmerking. De zelfstandige naamwoorden, die op eene *s* eindigen, verkrijgen in den tweeden naamval eene ' ; b. v. Jezus' vrienden.
120. De vrouwelijke naamwoorden ondergaan in het enkelvoud geene verandering. Alleen voegt men er somtijds in den tweeden en derden naamval eene *e* achter, b. v. *der vrouwe*.
Opmerking. In sommige uitdrukkingen wordt achter het vrouwelijke naamwoord, in den tweeden naamval enkelvoud, eene *s* gebezigd; b. v. *moeders kopje*, *zusters hoed*.
121. Het meervoud van de zelfstandige naamwoorden der sterke verbuiging eindigt op *s* of *n*, en ondergaat voor al de geslachten, in al de naamvallen geene verandering.
122. De zelfstandige naamwoorden van de zwakke verbuiging hebben in den tweeden naamval mannelijk en onzijdig enkelvoud *n* of *en*. — In de andere naamvallen ondergaan zij geene verandering.
123. De vrouwelijke naamwoorden van de zwakke verbuiging ondergaan in het enkelvoud geene verandering.

124. Het meervoud dier zelfstandige naamwoorden eindigt op *n*, en blijft overigens onveranderd.
125. Bij beide verbuigingen wordt ook wel de derde naamval van het onzijdig enkelvoud gevormd door achtervoeging van eene *e*; b. v. *Men heeft het den volke verkondigd.*

Voorbeelden van de sterke verbuiging.

Mannelijk.

	Enkelvoud.	Meervoud.
1 ^e N.	De broeder.	De broeders.
2 ^e "	Des broeders.	Der broeders.
3 ^e "	Den broeder.	Den broeders.
4 ^e "	Den broeder.	De broeders.

Vrouwelijk.

	Enkelvoud.	Meervoud.
1 ^e N.	De zuster.	De zusters.
2 ^e "	Der zuster.	Der zusters.
3 ^e "	De, der zuster.	De, der zusters.
4 ^e "	De zuster.	De zusters.

Onzijdig.

	Enkelvoud.	Meervoud.
1 ^e N.	Het kind.	De kinderen.
2 ^e "	Des kinds.	Der kinderen.
3 ^e "	Den kinde, het kind.	Den kinderen.
4 ^e "	Het kind.	De kinderen.

*Voorbeelden van de zwakke verbuiging.***Mannelijk.**

	Enkelvoud.	Meervoud.
1 ^e N.	De mensch.	De menschen.
2 ^e "	Des menschen.	Der menschen.
3 ^e "	Den mensch.	Den menschen.
4 ^e "	Den mensch.	De menschen.

Vrouwelijk.

	Enkelvoud.	Meervoud.
1 ^e N.	De pen.	De pennen.
2 ^e "	Der pen.	Der peunen.
3 ^e "	De, der pen.	De, der pennen.
4 ^e "	De pen.	De pennen.

Onzijdig.

	Enkelvoud.	Meervoud.
1 ^e N.	Het hart.	De harten.
2 ^e "	Des harten.	Der harten.
3 ^e "	Het hart.	Den harten.
4 ^e "	Het hart.	De harten.

2. De Lidwoorden.

126. De *lidwoorden* dienen om aan te duiden dat de benoemde zelfstandigheden meer of minder bepaald zijn.

127. Er zijn *twee* soorten van lidwoorden: de *bepalende de* en *het*, en de *minder bepalende een* en *eene*.¹⁾
128. Het bepalende lidwoord *de* wordt gebruikt vóór de mannelijke en vrouwelijke, en *het* vóór de onzijdige naamwoorden, wanneer zij in eenen bepaalden zin voorkomen.
129. Zij worden verbogen als volgt:

Mannelijk.

	Enkelvoud.	Meervoud.
1 ^e N.	De.	De.
2 ^e "	Des.	Der.
3 ^e "	Den.	Den.
4 ^e "	Den.	De.

Vrouwelijk.

Enkelvoud en Meervoud.

1 ^e N.	De.
2 ^e "	Der.
3 ^e "	De, der.
4 ^e "	De.

¹⁾ Wanneer wij opmerken dat het benoemde voorwerp kan voorgesteld worden als *bepaald* en als *niet* of *onbepaald*; b. v. Geef mij *het brood* uit de kas; Geef mij *een brood* uit de kas; Geef mij *brood* uit de kas; dan volgt daaruit dat de lidwoorden moeten onderscheiden worden in *bepalende* en *minder bepalende*. Deze laatste niet bepalende of onbepalende te noemen, is blijkens de gegevene voorbeelden onjuist.

Onzijdig.

	Enkelvoud.	Meervoud.
1 ^e N.	Het.	De.
2 ^e "	Des.	Der.
3 ^e "	Den, het.	Den.
4 ^e "	Het.	De.

130. Het *minder bepalende* lidwoord *een* wordt gebezigd vóór mannelijke en onzijdige, *eene* vóór vrouwelijke zelfstandige naamwoorden.
131. De verbuiging is als volgt:

	Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
1 ^e N.	Een.	Eene.	Een.
2 ^e "	Eens.	Eener.	Eens.
3 ^e "	Eenen.	Eener, eene.	Eenen, een.
4 ^e "	Eenen.	Eene.	Een.

3. De *Bijvoegelijke naamwoorden*.

132. *Bijvoegelijke naamwoorden* zijn de namen van de hoedanigheden en eigenschappen van personen en zaken, alsmede de uitdrukking van de wijzigingen in het bestaan der voorwerpen.
133. Er zijn *twee* soorten van *bijvoegelijke naamwoorden*:
 a. *bijvoegelijke naamwoorden van hoedanigheid*.
 b. *bepalende bijvoegelijke naamwoorden*.
134. De *bijvoegelijke naamwoorden* worden verbogen naar het geslacht, getal en den naamval der zelfstandige naamwoorden, waartoe zij behooren.

a. *De Bijvoegelijke naamwoorden van hoedanigheid.*

135. Alle bijvoegelijke naamwoorden, als gezegde in een voorstel voorkomende, blijven onveranderd; b. v. *De man is goed. De mannen zijn goed. De vrouw is goed. De vrouwen zijn goed. Het kind is goed. De kinderen zijn goed.*
136. Overanderd blijven:
- 1° de zoogenaamde *stoffelijke* bijvoegelijke naamwoorden: *gouden, ijzeren, wollen*;
 - 2° de bijvoegelijke naamwoorden, die op *lei* en *hande* uitgaan, als: *allerlei, allerhande*;
 - 3° die, welke van den naam van eene stad of een dorp zijn gevormd met achtervoeging van *er*; b. v. *Hamburger koopman, Frankforter mis*;
 - 4° de bijvoegelijke naamwoorden, welke meer het karakter van een *bijwoord* hebben, dat is: wanneer zij meer de hoedanigheid van de werking dan van den persoon aanduiden; b. v. *een goed koning, een sterk looper, een braaf soldaat.*
137. In het algemeen nemen de bijvoegelijke naamwoorden in de verbuiging eene *n* aan, wanneer het lidwoord eene *s* of *n* heeft.

Voorbeelden van verbuiging van een Bijvoegelijk naamwoord met een Zelfstandig naamwoord.

Mannelijk.

Enkelvoud.

Meervoud.

- 1^e N. De groote veldheer. De groote veldheeren.

- 2^e N. Des grooten veldheers. Der groote veldheeren.
 3^e " Den grooten veldheer. Den grooten veldheeren.
 4^e " Den grooten veldheer. De groote veldheeren.

Vrouwelijk.

Enkelvoud.

Meervoud.

- 1^e N. De goede moeder. De goede moeders.
 2^e " Der goede moeder. Der goede moeders.
 3^e " De, der goede moeder. De, der goede moeders.
 4^e " De goede moeder. De goede moeders.

Onzijdig.

Enkelvoud.

Meervoud.

- 1^e N. Het schoone paard. De schoone paarden.
 2^e " Des schoonen paards. Der schoone paarden.
 3^e " Het schoone paard. Den schoonen paarden.
 4^e " Het schoone paard. De schoone paarden.

Mannelijk.

Vrouwelijk.

- 1^e N. Een diepe kelder. 1^e N. Eene ronde tafel.
 2^e " Eens diepen kelders. 2^e " Eener ronde tafel.
 3^e " Eenen diepen kelder. 3^e " Eene, eener ronde tafel.
 4^e " Eenen diepen kelder. 4^e " Eene ronde tafel.

Onzijdig.

- 1^e N. Een klein kind.
 2^e " Eens kleinen kinds.
 3^e " Eenen kleinen kinde, een klein kind.
 4^e " Een klein kind.

138. Uit verscheidene spreekwijzen blijkt dat vroeger de bijvoegelijke naamwoorden, door geen bepalingswoord

voorafgegaan, even als in het Hoogduitsch, als de lidwoorden verbogen werden; b. v. *blootsvoets, goedsmoeds, eenigermate, gewapenderhand, onverrigterzake, mijns bedunkens, dezerzijds.*

Opmerking. De woorden *ter* en *ten* zijn zamengetrokken uit het voorzetsel *te* en de lidwoorden *der* en *den*, — Van daar dat men verkeerd schrijft *ter goeder uur, ten dezen tijde*: men schrijve *te goeder uur, te dezen tijde.*

139. De bijvoegelijke naamwoorden worden wel eens als zelfstandige naamwoorden gebezigd. Zij zijn dan *onzijdig*, wanneer ze eene *zaak*, en *mannelijk* of *vrouwelijk*, wanneer ze eenen *persoon* aanduiden; b. v. *het schoone, het ware, de goede, de wijze, de schoone.*
140. De bijvoegelijke naamwoorden als zelfstandige naamwoorden eene zaak voorstellende, blijven onverbogen, en komen alleen in den eersten en den vierden naamval voor.
141. Wanneer ze in dat geval eenen persoon aanduiden, worden ze even als de zelfstandige naamwoorden van de zwakke verbuiging verbogen.

Voorbeelden.

Mannelijk.

	Enkelvoud.	Meervoud.
1 ^e N.	De goede.	De goeden.
2 ^e "	Des goeden.	Der goeden.
3 ^e "	Den goede.	Den goeden.
4 ^e "	Den goede.	De goeden.

Vrouwelijk.

	Enkelvoud.	Meervoud.
1 ^e	N. De schoone.	De schoonen.
2 ^e	" Der schoone.	Der schoonen.
3 ^e	" De, der schoone.	De, der schoonen.
4 ^e	" De schoone.	De schoonen.
142.	Sommige hoedanigheden worden alleen door vergelijking aan de voorwerpen toegekend; b. v. <i>warm, koud, groot, klein, hoog, laag.</i>	
143.	Door dezelfde hoedanigheden bij twee voorwerpen te vergelijken, ontwaart men meestal eenen meerderen of minderen graad dier hoedanigheid bij het eene boven die van het andere. Om dien graad uit te drukken spreekt men in de taal van <i>trappen van vergelijking.</i>	
144.	Door <i>trappen van vergelijking</i> verstaat men de vormverandering van het bijvoegelijke naamwoord, om daarmede den meerderen of minderen graad der hoedanigheid uit te drukken.	
145.	Er zijn in de Nederlandsche taal twee trappen van vergelijking: de <i>vergrootende</i> en de <i>overtreffende.</i>	
146.	De <i>vergrootende trap</i> wordt gevormd door <i>er</i> achter het bijvoegelijke naamwoord te voegen; b. v. <i>groot, grooter; klein, kleiner; hoog, hooger.</i> Is de laatste letter van het bijvoegelijke naamwoord eene <i>r</i> , dan plaatst men er <i>der</i> achter; b. v. <i>zuiver, zuiverder; helder, helderder.</i>	
147.	De <i>overtreffende trap</i> wordt gevormd door achtervoeging van <i>st</i> ; b. v. <i>groot, grootst, hoog, hoogst.</i>	
148.	Van eenige bijvoegelijke naamwoorden worden de	

trappen van vergelijking op eene onregelmatige wijze gevormd. Zij zijn: *goed, beter, best; kwaad, erger, ergst; veel, meer, meest; weinig, minder, minst.*

149. Bij zamengestelde bijvoegelijke naamwoorden worden de trappen van vergelijking gevormd door *er* en *st* achter het laatste deel te voegen; b. v. *goedkoop, goedkoopster, goedkoopst.*
150. De meeste deelwoorden als bijvoegelijke naamwoorden gebezigd hebben geene trappen van vergelijking. De verschillende graad der hoedanigheid wordt omschreven door de woorden *meer* en *meest*; b. v. *meer gezocht, meest gezocht; meer gepast, meest gepast.*
151. Men bezigt achter den vergrootenden trap het voegwoord *dan*; b. v. *Jan is grooter dan Piet.*
Opmerking. Het voegwoord *dan* wordt ook altijd gebezigd achter de woorden, welke eene ontkenning uitdrukken; als: *niemand, nooit, nimmer, niets.*
152. Wanneer aan twee voorwerpen een gelijke graad van hoedanigheid wordt toegekend, gebruikt men de woorden *zoo, even zoo vóór*, en *als* achter het bijvoegelijke naamwoord; b. v. *Hij was zoo leerzaam als zijne zuster. Die veldheer is even zoo groot als Cesar.*
153. Wanneer twee verschillende hoedanigheden, aan één voorwerp toegekend, met elkander vergeleken wordende, in verschillenden graad aanwezig zijn, dan gebruikt men de woorden *meer* en *dan*; b. v. *Die man is meer geleerd dan wijs. Karel de Stoute was meer vermetel dan voorzigtig.*
154. Wanneer eene hoedanigheid, zonder vergelijking met eene andere, in den hoogst mogelijken graad wordt voorgesteld, geschiedt zulks door de woorden *zeer*,

hoogst, uiterst, uitnemend, bijzonder, vóór de bijvoegelijke naamwoorden te plaatsen; b. v. een zeer beschaafd man, eene uiterst zeldzame zaak, de hoogst denkbare ongerijmdheid.

155. Om den overtreffenden trap te versterken plaatst men er het woord *aller* voor; b. v. *eene aller gevaarlijkste onderneming.*
156. Sommige hoedanigheden drukken zelven reeds den hoogst mogelijken graad uit, en zijn dus niet vatbaar voor trappen van vergelijking, als: *beendroog, sneeuw-wit, ijskoud, gitzwart, bliksemsnel, hemelsch, aardsch.* Daartoe behooren ook de woorden *engelachtig, volmaakt*, schoon men wel eens *engelachtiger, volmaakter* bezigt.
157. De plaats der bijvoegelijke naamwoorden is vóór de zelfstandige naamwoorden. — In dichterlijken en in verheven stijl komen zij wel eens achter de zelfstandige naamwoorden; b. v. *Het kind gezond en blozend, toen ik het verliet. Rotsen torenhoog.*
158. De bijvoegelijke naamwoorden komen achter de zelfstandige naamwoorden, wanneer hunne beteekenis een *complément* (aanvulsel) vereischt.
159. In dat geval vereischen zij het naamwoord in den tweeden, derden of vierden naamval. Men noemt dat de *beheersching* of *regering* der bijvoegelijke naamwoorden.
160. De volgende bijvoegelijke naamwoorden regeren den tweeden naamval: *deelachtig, gedachtig, genadig, kundig, magtig, moede, onbewust, onkundig, vol, zat*, enz.
- Veelal ook worden die bijvoegelijke naamwoorden door een voorzetsel of den vierden naamval gevolgd.

161. Den derden naamval beheerschen de bijvoegelijke naamwoorden: *aangenaam, behulpzaam, bevorderlijk, bezwaarlijk, dankbaar, dienstig, dierbaar, duidelijk, duister, eigen, gehoorzaam, gelijk, gemeen, getrouw, gunstig, heilzaam, hinderlijk, leed, lief, ligt, mogelijk, nadeelig, noodig, nut, nuttig, onderdanig, ongehoorzaam, smartelijk, verwant, vreemd, vijandig, waard, welkom, zwaar, zuur, enz.*
162. De woorden *bewust, schuldig*, regeren nu eens den tweeden, en dan weder den derden naamval; b. v. *Hij is zijner schuld bewust. Mij is daarvan niets bewust. Des doods schuldig. Der misdaad schuldig zijn.*
163. De woorden die *ouderdom, maat, gewigt, tijd*, enz. uitdrukken vereischen den vierden naamval, als: *oud, zwaar, lang, breed, diep, waard*, enz.

d. *De Bepalende bijvoegelijke naamwoorden.*

164. De *bepalende bijvoegelijke naamwoorden* zijn de uitdrukking van de wijzigingen in het bestaan der voorwerpen.
165. Zij worden verdeeld in vier soorten: *de Telwoorden, de Bezittelijke, de Aanwijzende* en *de Onbepalende bijvoegelijke naamwoorden.*
166. De *telwoorden* onderscheidt men in *hoofdgetallen*, en in *rangschikkende getallen.*
167. Tot de *hoofdgetallen* behooren de woorden *één, twee, drie, vier*, enz. Zij blijven onverbogen, behalve het woord *één*, dat als het minder bepalend lidwoord verandert.

Opmerking. Bij sommige uitdrukkingen nemen de

- hoofdgetallen den vorm van het meervoud aan; b. v. *Wij waren met ons zessen. Zij vielen bij honderden.*
168. De *rangschikkende* getallen zijn: *de eerste, de tweede, de derde, de vierde, de twintigste, de honderdste*, enz. Zij worden verbogen als de bijvoegelijke naamwoorden van hoedanigheid.
169. De *bezittelijke* bijvoegelijke naamwoorden wijzigen de beteekenis van het zelfstandige naamwoord, door het benoemde voorwerp als eene bezitting voor te stellen. Zij zijn: *mijn, uw, zijn, haar, ons, hun.*
170. De *aanwijzende* bijvoegelijke naamwoorden dienen om de benoemde voorwerpen bepaald aan te wijzen. Zij zijn: *deze, dit, die, dat, gene.*
171. De *onbepalende* bijvoegelijke naamwoorden duiden de benoemde voorwerpen algemeen, onbepaald aan. Zij zijn: *al, elk, ieder, veel, weinig, zelf, alleen, ettelijke, eenige*, enz.
172. De woorden tot de drie laatste soorten behoorende, worden verbogen als de lidwoorden. Daarvan zijn uitgezonderd het woord *zelf*, dat in den verbogen naamval van het mannelijk en onzijdig enkelvoud *zelven*, in het vrouwelijk *zelve*, en in het meervoud der drie geslachten *zelven* wordt, en het woord *alleen* dat onveranderd blijft.
173. Het woord *al* blijft onverbogen, wanneer het gevolgd wordt door een bepalend lidwoord, of door een ander bepalend bijvoegelijk naamwoord; b. v. *al de menschen, al mijne boeken, al die huizen.*

Opmerking. Men lette wel op het onderscheid tusschen de uitdrukkingen: *veel menschen, weinig menschen* en *vele menschen, weinige menschen.* — *Er wa-*

ren veel menschen in de zaal. Er waren in de zaal vele menschen, die den redenaar niet begrepen.

4. De Voornaamwoorden. .

174. De *voornaamwoorden* vervangen de plaats der zelfstandige naamwoorden, om de gedurige herhaling daarvan te vermijden, en om tevens aan te duiden welke rol het benoemde voorwerp in de rede vervult.
175. Soms ook komen de voornaamwoorden in de plaats van bijvoegelijke naamwoorden, of van een geheel voorstel; b. v. *Hij is ijverig, en gij zijt het ook. De zaak had zich juist zóó toegedragen, als ik het mij had voorgesteld.*
176. De rollen, welke de benoemde voorwerpen in de rede vervullen, worden de *personen* genoemd. Er zijn er *drie*. De *eerste* is die van den persoon, welke van zich zelve spreekt: de *tweede*, die van den persoon tot wien men spreekt, en de *derde*, die van den persoon van wien men spreekt.
177. De voornaamwoorden worden in zes soorten onderscheiden:
- a. de *Persoonlijke*,
 - b. de *Bezittelijke*,
 - c. de *Aanwijzende*,
 - d. de *Vragende*,
 - e. de *Betrekkelijke*, en
 - f. de *Onbepalende voornaamwoorden*.

a. *De Persoonlijke voornaamwoorden.*

178. De *persoonlijke voornaamwoorden* komen regtstreeks in de plaats van *persoonsnamen*.

Opmerking. Eene zaak wordt als een persoon voorgesteld, wanneer men daaraan hoedanigheden of werkingen toekent, die alléén aan personen kunnen toegerekend worden. In dien zin worden de zaken, personen, en in de rede door *persoonlijke voornaamwoorden* vervangen.

179. De *persoonlijke voornaamwoorden* van den eersten en tweeden persoon zijn *gemeenslachtig*.

180. De *persoonlijke voornaamwoorden*, zoo als zij thans voorkomen, worden niet verbogen. Zij worden op de volgende wijze gebezigd:

\ *Gemeenslachtig.*

Enkelvoud.

1 ^e <i>Persoon.</i>	2 ^e <i>Persoon.</i>
1 ^e N. Ik,	Gij,
2 ^e " mijner,	uwer,
3 ^e " mij,	u,
4 ^e " mij.	u.

Meervoud.

1 ^e N. Wij,	Gij,
2 ^e " onzer,	uwer,
3 ^e " ons,	u,
4 ^e " ons.	u.

3^e *Persoon.*

Mannelijk.	Vrouwelijk.	Onzijdig.
	Enkelvoud.	
1 ^e N. Hij,	Zij,	Het,
2 ^e " zijner,	harer,	zijner,
3 ^e " hem,	haar,	het,
4 ^e " hem.	haar.	het.
	Meervoud.	
1 ^e N. Zij,	Zij,	Zij,
2 ^e " hunner,	harer,	hunner,
3 ^e " hun,	haar,	hun,
4 ^e " hen.	haar.	hen.

181. De woorden *mijner, onzer, uwer, zijner, harer, hunner*, komen alléén voor als *Complément* van bijvoegelijke naamwoorden, of van werkwoorden, welke den tweeden naamval beheerschen.
182. In plaats van de woorden *zij, hen, en haar* in den vierden naamval, gebruikt men veelal het woord *ze*, vooral wanneer daarmede op eene zaak wordt teruggewezen; b. v.

Weerhoud z e niet, die tranen zonder tal!

Och, of z e uw hart veraadming mogten geven!

U is, helaas! geene and're troost gebleven;

Geen sterv'ling ook, die z e u thans geven zal.

F. WIJSMAN.

Opmerking. Het gebruik van *dezelve* moet zooveel mogelijk vermeden worden.

183. Men schrijve *u aller vriend, ons aller vader, hun aller moeder*, en niet *uwer, onzer, hunner. Aller is*

hier een onbepalend bijvoegelijk naamwoord, dat verbogen is. (N. 138) ¹⁾.

b. *De Bezittelijke voornaamwoorden.*

184. De *bezittelijke voornaamwoorden* staan in de plaats der zelfstandige naamwoorden, en stellen het benoemde voorwerp als eene bezitting voor, terwijl zij tevens den persoon des bezitters aanwijzen.
185. Zij schikken zich in de verbuiging naar het geslacht, en getal van het naamwoord, voor hetwelk zij in de plaats staan.
186. Zij ¹zijn de volgende: *de mijne, het mijne; de onze, het onze; de uwe, het uwe; de zijne, het zijne; de hare, het hare; de hunne, het hunne.*
187. Zij worden verbogen naar de zwakke verbuiging als volgt:

Mannelijk.	Vrouwelijk. Enkelvoud.	Onzijdig.
1 ^e N. De mijne,	De mijne,	Het mijne,
2 ^e " des mijnen,	der mijne,	des mijnen,
3 ^e " den mijne,	de, der mijne,	het mijne,
4 ^e " den mijne.	de mijne.	het mijne.

¹⁾ *U aller vriend*, enz. staat voor *de vriend aan u allen, de vader aan ons allen, de moeder aan hen allen gemeen* en niet voor: *Uw vriend van allen*, enz.

Meervoud.

1 ^e	N.	De mijnen,	De mijnen,	De mijnen,
2 ^e	"	der mijnen,	der mijnen,	der mijnen,
3 ^e	"	den mijnen,	de, der mijnen,	den mijnen,
4 ^e	"	de mijnen.	de mijnen	de mijnen.

c. *De Vragende voornaamwoorden.*

188. De *vragende voornaamwoorden* worden gebezigd om naar personen en zaken te vragen.
189. Zij zijn *wie* en *wat*. Met *wie* vraagt men in het algemeen naar personen, met *wat* naar zaken; b. v. *Wie heeft dat gedaan? Wat ziet gij daar?*
- Aanmerking.* Welke en hoedanige zijn bepalende bijvoegelijke naamwoorden. Zij komen altijd voor met een zelfstandig naamwoord, hetzij dat genoemd of verzwegen is.
190. *Wie* is mannelijk en vrouwelijk, en wordt verbogen als volgt:

Mannelijk.		Vrouwelijk.	
		Enkelvoud.	
1 ^e	N. Wie,		Wie,
2 ^e	" wiens,		wier,
3 ^e	" wien,		wie,
4 ^e	" wien.		wie.
		Meervoud.	
1 ^e	N. Wie,		Wie,
2 ^e	" wier,		wier,
3 ^e	" wien,		wie,
4 ^e	" wie.		wie.

Wat is onzijdig en blijft altijd onverbogen.

191. Met voorzetsels verandert *wat* in *waar*; b. v.

van wat wordt *waarvan*,
aan wat " *waaraan*,
met wat " *waarmede*,
voor wat " *waarvoor*,
door wat " *waardoor*,
om wat " *waarom*,
tot wat " *waartoe*.

De woorden *waarvan*, *waaraan*, enz. zijn dus vragende voornaamwoorden.

d. *De Aanwijzende voornaamwoorden.*

192. De *aanwijzende voornaamwoorden* staan in de plaats der zelfstandige naamwoorden, en wijzen de benoemde voorwerpen meer bepaald aan.
193. Zij zijn de volgende: *deze*, *dit*, *die*, *dat*, *gene*, *degene*, *hetgeen*, *diegene*, *datgene*.
194. Zij regelen zich in geslacht en getal naar de zelfstandige naamwoorden, voor welke zij in de plaats staan.
195. De woorden *deze*, *dit*, *die*, *dat*, komen als voornaamwoorden niet in den tweeden naamval voor. — Overigens worden zij verbogen als de lidwoorden.
196. In *degene*, *diegene*, worden de woordjes *de* en *die* op de gewone wijze verbogen, *gene* neemt in het enkelvoud eene *n*, wanneer *de* en *die* op eene *s* of *n* eindigen. — In het meervoud schrijft men *genen* in alle geslachten en naamvallen.

Verbuiging van de gene.

	Mannelijk.	Enkelvoud.	Vrouwelijk.
1 ^e N.	Degene,		Degene,
2 ^e "	desgenen,		dergene,
3 ^e "	dengenen,		degene,
4 ^e "	dengenen.		degene.
		Meervoud.	
1 ^e N.	Degenen,		Degenen,
2 ^e "	dergenen,		dergenen,
3 ^e "	dengenen,		dengenen,
4 ^e "	degenen.		degenen.

197. Indien er van twee voorwerpen gesproken wordt, gebruikt men *deze* voor het voorwerp dat dicht bij is, *die* en *gene* voor dat, hetwelk verder af is; b. v. *Welke pen wilt gij? Deze of die? — Aan welken oever wilt gij landen? Aan dezen of aan genen?*
198. Bij de aanwijzing van drie voorwerpen bezigt men in opeenvolging: *deze, die, gene.*
199. Is er van twee voorwerpen gesproken, dan wijst *deze* het laatstgenoemde, en *die* of *gene* het eerstgenoemde voorwerp aan; b. v. *Vlied zorgvuldiger den lasteraar dan den moordenaar: deze is de vijand van uw lichaam: gene die van uwe eer en van uwe ziel, welke kostbaarder zijn dan het leven.*
200. Men vermijde te schrijven: *degene, die mij dat gezegd heeft; degenen, die u daarvan gesproken hebben voor hij, die mij dat gezegd heeft; zij, die mij daarvan gesproken hebben.*

e. *De Betrekkelijke voornaamwoorden.*

201. De *betrekkelijke voornaamwoorden* staan in de plaats van naamwoorden, die voorafgaan, om de beteekenis daarvan nader te bepalen.
202. Het naamwoord, waarop zij betrekking hebben, wordt het *antécédent* genoemd.
203. Zij zijn: *die, dat, welke, wie, wat, dewelke, hetwelk.*
204. De *betrekkelijke voornaamwoorden* schikken zich in de verbuiging naar den *persoon*, het *geslacht* en het *getal* van het naamwoord, voor hetwelk zij in de plaats staan. — Zij worden als de lidwoorden verbogen.
205. *Die*, als *betrekkelijk voornaamwoord*, komt alleen in den eersten en vierden naamval voor. — In den tweeden en derden naamval en na voorzetsels, worden de overeenkomstige naamvallen van *wie* gebezigd; b. v.
- Schoon ambteloos levende, was er niemand, die hem (G. K. van Hogendorp) niet bij doop- en geslachtsnaam beiden kende; wien die vereenigde namen geen eerbied inboezemden voor verstand en braafheid.*
- Ziet daar den man, op wien, in den dageraad onzer verlossing, het oog van alle braven gevestigd was.* Van der Palm.
- Dewelke* is in den tweeden naamval van het mannelijk enkelvoud *deswelken*.
206. In plaats van *van dat, aan dat, in dat, voor dat,*

om dat, enz. schrijft men daarvan, daaraan, daarin, daarvoor, daarom, enz.

f. *De Onbepalende voornaamwoorden.*

207. De *onbepalende voornaamwoorden* duiden in eenen onbepaalden zin personen en zaken aan.
208. Zij zijn: *men, het, iemand, niemand, iets, niets, alles, elk, ieder, dezulken, geene, de een, de ander, eenigen, sommigen, veel, weinig.*
209. *Men, het, iets, niets* en *alles*, blijven onverbogen. *Iemand* en *niemand* nemen in den tweeden naamval eene *s* aan.

Elk en *ieder* worden alleen in het enkelvoud gebruikt, en, als voornaamwoorden, enkel in den tweeden naamval verbogen.

Dezulken komt slechts in het meervoud voor: in het enkelvoud bezigt men *zulk een*, waarvan *zulk* onverbogen blijft en *een* de gewone verbuiging van het lidwoord ondergaat.

Geene wordt in den derden en vierden naamval van het mannelijk enkelvoud, en in het meervoud *geenen*.

De een en *de ander* verkrijgen in het enkelvoud *en*, als het lidwoord eene *s* of *n* heeft: in het meervoud voor alle geslachten en naamvallen worden zij naar de zwakke verbuiging verbogen.

Veel en *weinig* worden in het meervoud *velen, weinigen*.

Aanmerking. De woorden *elk, ieder, geene, eenige, sommige, veel* en *weinig* als onbepalende bijvoegelijke

naamwoorden, vóór zelfstandige naamwoorden staande, worden als de lidwoorden verbogen.

5. *De Werkwoorden.*

210. De *werkwoorden* drukken het bestaan alléén, of verbonden met de hoedanigheid van het bestaan, uit.
211. Het werkwoord *zijn* drukt het bestaan uit, en wordt daarom *zelfstandig werkwoord* genoemd.
212. Al de andere werkwoorden drukken het bestaan verbonden met de hoedanigheid van het bestaan uit, en worden deswegen *bijvoegelijke werkwoorden* geheeten.
- Opmerking.* De uitdrukkingen *groot worden*, *klein blijven*, *deugdzaam schijnen* en dergelijke, moeten als één werkwoord beschouwd worden.

a. *Soortverdeling der Werkwoorden.*

213. De bijvoegelijke werkwoorden worden verdeeld in vijf soorten:
- 1e *bedrijvende*,
 - 2e *lijdende*,
 - 3e *onzijdige*,
 - 4e *wederkeerende* en
 - 5e *onpersoonlijke werkwoorden*.
214. De *bedrijvende werkwoorden* drukken eene werking uit, welke door het onderwerp verrigt wordt, en hebben een voorwerp als complément ¹⁾.

¹⁾ Het woord *voorwerp* heeft in onze taal tweederlei beteekenis. Of het

215. De *lijdende werkwoorden* zijn die, welke met het hulpwoord *worden* vervoegd zijn. De lijdende werkwoorden worden gevormd van het verleden deelwoord der bedrijvende werkwoorden met het hulpwoord *worden*.

Opmerking. Er wordt hier enkel van het hulpwoord *worden* gesproken, en niet tevens van het hulpwoord *zijn*. — Komt in den lijdenden vorm alleen het hulpwoord *zijn* voor, dan heeft er eene *ellipsis* plaats, waardoor het deelwoord *geworden* verzwegen is.

216. De *onzijdige werkwoorden*, — aldus genoemd, omdat zij noch bedrijvend, noch lijdend zijn, — drukken eene werking uit, welke door het onderwerp verrijgt wordt, of den toestand, waarin het zich bevindt. — Zij kunnen niet een voorwerp als *complément* hebben; b. v. *gaan*, *zitten*, *liggen*.

Wanneer onzijdige werkwoorden in den lijdenden vorm voorkomen, worden zij onpersoonlijke werkwoorden; b. v. *er wordt geloopt*.

217. *Wederkeerende werkwoorden* zijn die, welke met twee voornaamwoorden van denzelfden persoon vervoegd worden; b. v. *Ik schaam mij*, *gij schaamt u*, *hij* of *zij* *schaamt zich*, *wij schamen ons*, *zij schamen zich*.

218. *Onpersoonlijke werkwoorden* zijn die, welke alleen in den derden persoon enkelvoud vervoegd worden met de voornaamwoorden *het* en *er*.

beteekent een persoon of eene zaak (individu), óf wel, in grammaticalen zin, het aanvulsel (*complément*) van een bedrijvend werkwoord. In dezen zin is het hier gebezigd.

Opmerking. In de uitdrukkingen: *er loopen menschen, er zijn er die zeggen*, komen de onpersoonlijke werkwoorden *loopen* en *zijn* ook in het meervoud voor.

b. *De Klasseverdeeling der werkwoorden.*

219. De *wortel* van een werkwoord is dat gedeelte, wat men overhoudt, na den uitgang *en* of *n* van de onbepaalde wijs te hebben weggelaten. — Zoo is van de werkwoorden *leeren, zuchten, staan*, enz. de wortel *leer, zucht, sta*, enz.
220. De *wortelklinker* is de klank, welke in den wortel gevonden wordt; b. v. van *schrijven* is de wortelklinker de *ij*, van *vasten* de *a*, van *bedoelen* de *oe*, enz.
221. De medeklinker of medeklinkers, die als sluitletters van den wortel voorkomen, worden de *wortelmedeklinkers* genoemd. — Van *schrijven* is de wortelmedeklinker de *v*, van *vasten* de *st*, van *bedoelen* de *l*, enz.
222. Ten opzichte van de vervoeging worden de werkwoorden verdeeld in *regelmatige* en *onregelmatige*.
223. De *regelmatige werkwoorden* zijn die, welke volgens de gewone regels vervoegd worden. Zij worden onderscheiden in *ongelijkvloeiende* en *gelijkvloeiende* werkwoorden.
224. De *ongelijkvloeiende werkwoorden* veranderen in de vervoeging van wortelklinker, en hun verleden deelwoord eindigt op *en*.
225. De *ongelijkvloeiende werkwoorden* kunnen in *drie* klassen onderscheiden worden:
- 1°. die, welke alléén in den onvolmaakt verleden tijd

- van wortelklinker veranderen; b. v. *lezen*, *las*, *gelezen*;
- 2°. die, welke in den onvolmaakt verleden tijd en in het verleden deelwoord in denzelfden klank veranderen; b. v. *schrijven*, *schreef*, *geschreven*;
- 3°. die, welke in den onvolmaakt verleden tijd en in het verleden deelwoord eenen verschillenden klank verkrijgen; b. v. *spreken*, *sprak*, *gesproken*.
226. De *gelijkvloeiende werkwoorden* veranderen niet van wortelklinker: eindigen in den onvolmaakt verleden tijd op *de* of *te*, en in het verleden deelwoord op *d* of *t*.
227. De *onregelmatige werkwoorden* zijn die, welke van de gewone regels der vervoeging afwijken.

Lijst der onregelmatige werkwoorden.

<i>Onbep. wijs.</i>	<i>Aant. wijs.</i>	<i>Aant. wijs.</i>	
Tegenw. tijd.	Tegenw. tijd.	Onv. verl. tijd.	Verl. Deelw.
<i>brengen</i> ,	<i>ik breng</i> ,	<i>ik bragt</i> ¹⁾ ,	<i>gebragt</i> ;
<i>denken</i> ,	<i>ik denk</i> ,	<i>ik dacht</i> ,	<i>gedacht</i> ;
<i>doen</i> ,	<i>ik doe</i> ,	<i>ik deed</i> ,	<i>gedaan</i> ;
<i>eten</i> ,	<i>ik eet</i> ,	<i>ik at</i> ,	<i>gegeten</i> ;
<i>gaan</i> ,	<i>ik ga</i> ,	<i>ik ging</i> ,	<i>gegaan</i> ;
<i>hebben</i> ,	<i>ik heb</i> ²⁾ ,	<i>ik had</i> ,	<i>gehad</i> ;

¹⁾ Misschien beter: *ik bracht*.

²⁾ De derde persoon: *hij heeft*.

<i>heeten,</i>	<i>ik heet,</i>	<i>ik heette,</i>	<i>geheeten ;</i>
<i>houden,</i>	<i>ik houd,</i>	<i>ik hield,</i>	<i>gehouden ;</i>
<i>jagen,</i>	<i>ik jaag,</i>	<i>ik joeg ¹⁾,</i>	<i>gejaagd ;</i>
<i>komen,</i>	<i>ik kom,</i>	<i>ik kwam,</i>	<i>gekomen ;</i>
<i>koopen,</i>	<i>ik koop,</i>	<i>ik kocht,</i>	<i>gekocht ;</i>
<i>kunnen,</i>	<i>ik kan,</i>	<i>ik kon,</i>	<i>ontbreekt ²⁾ ;</i>
<i>leggen,</i>	<i>ik leg,</i>	<i>ik leide ³⁾,</i>	<i>gelegd ;</i>
<i>malen,</i>	<i>ik maal,</i>	<i>ik maalde,</i>	<i>gemalen ;</i>
<i>moeten,</i>	<i>ik moet,</i>	<i>ik moest,</i>	<i>ontbreekt ;</i>
<i>mogen,</i>	<i>ik mag,</i>	<i>ik mogt,</i>	<i>ontbreekt ;</i>
<i>slaan,</i>	<i>ik sla,</i>	<i>ik sloeg,</i>	<i>geslagen ;</i>
<i>staan,</i>	<i>ik sta,</i>	<i>ik stond,</i>	<i>gestaan ;</i>
<i>vragen,</i>	<i>ik vraag,</i>	<i>ik vroeg,</i>	<i>gevraagd ;</i>
<i>vriezen,</i>	<i>het vriest,</i>	<i>het vroom,</i>	<i>gevroren ⁴⁾ ;</i>
<i>waaijen,</i>	<i>het waait,</i>	<i>het woei,</i>	<i>gewaaid ;</i>
<i>weten,</i>	<i>ik weet,</i>	<i>ik wist,</i>	<i>geweten ;</i>
<i>weven,</i>	<i>ik weef,</i>	<i>ik weefde,</i>	<i>geweven ⁵⁾ ;</i>

¹⁾ Ook gelijkvloeiend: *ik jaagde.*

²⁾ De werkwoorden *kunnen, moeten* en *mogen* hebben in den eigentlichen zin geen verleden deelwoord. In de uitdrukkingen: *ik heb kunnen zitten, ik heb moeten staan, ik heb mogen wandelen,* even als in: *ik heb hem zien wegleiden, ik heb hem leeren lezen,* enz. zijn de woorden *kunnen, moeten, mogen, zien, leeren* het complément van het bedrijvende werkwoord *hebben.*

³⁾ Voor *ik legde.* (Zie N°. 41 ¹⁾).

⁴⁾ *Bevriezen* heeft tot onvolmaakt verleden tijd *bevroor* en *bevroors,* en tot verleden deelwoord *bevroren* en *levrozen.*

⁵⁾ Ook gelijkvloeiend: *geweeft.*

<i>wezen</i> , <i>zijn</i> ,	<i>ik ben</i> ¹⁾ ,	<i>ik was</i> ²⁾ ,	<i>geweest</i> ;
<i>willen</i> ,	<i>ik wil</i> ,	<i>ik wilde</i> ,	<i>gewild</i> ;
<i>worden</i> ,	<i>ik word</i> ,	<i>ik werd</i> ³⁾ ,	<i>geworden</i> ;
<i>zeggen</i> ,	<i>ik zeg</i> ,	<i>ik zeide</i> ⁴⁾ ,	<i>gezegd</i> ;
<i>zien</i> ,	<i>ik zie</i> ,	<i>ik zag</i> ,	<i>gezien</i> ;
<i>zoeken</i> ,	<i>ik zoek</i> ,	<i>ik zocht</i> ,	<i>gezocht</i> ;
<i>zullen</i> ,	<i>ik zal</i> ⁵⁾ ,	<i>ontbreekt</i> ,	<i>ontbreekt</i> .

228. Sommige werkwoorden zijn zamengesteld met zelfstandige naamwoorden, bijvoegelijke naamwoorden, bijwoorden of voorzetsels, zoo als: *schandvlekken*, *goedkeuren*, *achterblijven*, *aankomen*, enz. De vervoeging dier werkwoorden ondergaat daardoor geene verandering.

c. De Vervoeging.

229. De verandering, welke de werkwoorden ondergaan, wordt de *vervoeging* genoemd.

230. Die verandering heeft plaats in den uitgang des werkwoords met betrekking tot:

¹⁾ De drie personen enkelvoud zijn: *ik ben*, *gij zijt*, *hij is*, verder *wij zijn* enz.

²⁾ De vervoeging van dezen tijd is: *ik was*, *gij waart*, *hij was*, *wij waren*, *gij waart*, *zij waren*.

³⁾ De onvolmaakt verleden tijd der aanvoegende wijs is: *ik wierde*, *gij wierdet*, enz.

⁴⁾ Voor *ik zegde*, Zie N°. 41 ¹⁾.

⁵⁾ In de voorwaardelijke wijs: *ik zou* of *zoude*.

- 1^e den *persoon* van het onderwerp;
- 2^e het *getal* van het onderwerp;
- 3^e de *wijze*, op welke de werking wordt voorgesteld;
- 4^e den *tijd*, in welchen de werking wordt voorgesteld te geschieden.

1. *De Persoon.*

231. De *persoon* van het werkwoord is de verandering in den uitgang, om aan te duiden dat het onderwerp van den eersten, tweeden, of derden persoon is; b. v. *ik leer, gij leert, hij leert*: enz.

2. *Het Getal.*

232. Het *getal* is de vorm van den uitgang des werkwoords overeenkomstig het enkel- of meervoud des onderwerps, b. v. *ik schrijf, wij schrijven, hij schreef, zij schreven*.

3. *De Wijzen.*

233. Door de *wijzen* der werkwoorden verstaat men de veranderingen in den uitgang of den vorm van het werkwoord, om aan te duiden op welk eene wijze de werking wordt voorgesteld.
234. Er zijn *vijsf* wijzen:
- 1^e de *onbepaalde wijs*,
 - 2^e de *aantoonende wijs*,
 - 3^e de *gebiedende wijs*,
 - 4^e de *aanvoegende wijs*, en

- 5^e de *voorwaardelijke wijs* ¹⁾).
235. De *onbepaalde wijs* stelt de werking of den toestand voor zonder aanwijzing van persoon en getal.
236. De *aantoonende wijs* stelt die voor met aanwijzing van persoon, getal en tijd.
237. De *gebiedende wijs* stelt die voor als een gebod, een verzoek.
238. De *aanvoegende wijs* stelt die voor als onzeker, twijfelachtig.
239. De *voorwaardelijke wijs* stelt die voor als afhankelijk van zekere voorwaarde.

4. De Tijden.

240. De *tijd* is de vormverandering des werkwoords om aan te duiden in welk deel des tijds de werking voorgesteld wordt te geschieden.
241. Men onderscheidt in de werkwoorden *zes* tijden:
1^e den *tegenwoordigen tijd*,

¹⁾ Wat de voorwaardelijke wijs hier genoemd wordt, noemt men anders den eersten en tweeden toekomenden tijd der aanvoegende wijs. Maar beschouwen wij dit voorbeeld: *Ik zoude gisteren op reis gegaan zijn, indien het mooi weder geweest ware.*

1°. *Ik zou gegaan zijn*, is dan de 2de toekomende tijd? maar *gisteren* is toch een *verleden* tijd.

2°. Het eerste voorstel: *ik zoude gisteren op reis gegaan zijn*, is het hoofdvoorstel, waaraan het andere: *indien het mooi weder geweest ware*, ondergeschikt, en alzoo in de aanvoegende wijs is.

Het is dus onjuist: *Ik zou gegaan zijn*, eenen tweeden toekomenden tijd der aanvoegende wijs te noemen.

- 2^e den *onvolmaakt verleden tijd*,
- 3^e den *volmaakt verleden tijd*,
- 4^e den *meer dan volmaakt verleden tijd*,
- 5^e den *eersten toekomenden tijd*,
- 6^e den *tweeden toekomende tijd*.

242. De *tegenwoordige tijd* stelt de werking of den toestand voor als tegenwoordig; b. v. *ik spreek, ik lig, ik kom*, enz.

Opmerking. Wanneer men zegt: *ik kom morgen*, dan is de vorm van het werkwoord die van den tegenwoordigen tijd, en de werking wordt ook als tegenwoordig voorgesteld, ofschoon ze eerst in de toekomst zal plaats hebben. — Zoo ook wordt de tegenwoordige tijd meermalen gebezigd voor eene werking, die reeds vroeger heeft plaats gehad. — In beide gevallen bezigt men dien vorm om meer levendigheid aan de uitdrukking te geven.

- 243. De *onvolmaakt verleden tijd* stelt de werking of den toestand voor als tegenwoordig in een' verleden' tijd; b. v. *Ik las toen gij gisteren bij mij kwaamt*.
- 244. De *volmaakt verleden tijd* is de voorstelling van eene voleindigde werking; b. v. *ik heb geschreven, hij heeft gezongen*.
- 245. De *meer dan volmaakt verleden tijd* stelt de werking of den toestand voor als verleden in een' verleden' tijd; b. v. *ik had juist mijnen brief geschreven, toen mijn broeder binnenkwam*.
- 246. De *eerste toekomende tijd* stelt de werking of den toestand voor als tegenwoordig in eenen toekomenden tijd; b. v. *wij zullen u morgen komen bezoeken*.
- 247. De *tweede toekomende tijd* stelt de werking of den

- toestand voor als verleden in eenen toekomenden tijd; b. v. *Hij zal er rijpelijk over nagedacht hebben, eer hij tot een besluit zal komen.*
248. De volmaakt verleden tijd, de meer dan volmaakt verleden tijd, de eerste- en de tweede toekomende tijd worden *zamengestelde tijden* genoemd, omdat zij zamengesteld zijn met een der tijden van de hulpwerkwoorden *hebben, zijn en zullen.*
249. De onbepaalde wijs heeft *drie* tijden: den tegenwoordigen, den verleden en den toekomende tijd.
De aantoonende wijs en de aanvoegende wijs hebben al de zes tijden ¹⁾.
De voorwaardelijke wijs heeft alleen den tegenwoordigen en den verleden tijd.

d. *Vorming van de wijzen en tijden.*

250. De tegenwoordige tijd der onbepaalde wijs is het onveranderde werkwoord.
251. De verleden tijd wordt gevormd van het verleden deelwoord des werkwoords met den tegenwoordigen tijd van de onbepaalde wijs der werkwoorden *hebben en zijn*; b. v. *geantwoord hebben, vertrokken zijn.*

¹⁾ Ook de aanvoegende wijs heeft toekomende tijden. — Immers wanneer gezegd wordt: *Ik twijfel of hij wel komen zal, Ik vrees dat hij het doen zal* — dan valt niet te ontkennen dat, ofschoon deze vorm van het werkwoord met dien van den aantoonenden wijs overeenkomt, hier *het komen en het doen* niet als *zeker*, maar als *twijfelachtig, onzeker*, wordt voorgesteld. — En dat is immers het kenmerk van de aanvoegende wijs?

252. De toekomstige tijd is zamengesteld uit het onveranderde werkwoord met het hulpwoord *te zullen*; b. v. *te zullen arbeiden*.
253. Van den tegenwoordigen tijd der aantoonende wijs is de eerste persoon gelijk aan den wortel des werkwoords; de tweede en de derde persoon enkelvoud, en de tweede persoon meervoud worden gevormd van den wortel met achtervoeging van eene *t*;
de eerste en de derde persoon meervoud zijn gelijk aan het onveranderde werkwoord.
254. De onvolmaakt verleden tijd van de aantoonende wijs der gelijkvloeiende werkwoorden wordt gevormd van den wortel des werkwoords met achtervoeging van *de* of *te* voor den eersten en derden persoon enkelvoud; van *det* en *tet* voor den tweeden persoon enkel- en meervoud en van *den* en *ten* voor den eersten en derden persoon meervoud.
255. Bij de ongelijkvloeiende werkwoorden wordt dezelfde tijd gevormd van den wortel des werkwoords met verandering van wortelklinker; terwijl de tweede persoon enkel- en meervoud daarachter eene *t*, en de eerste en de derde persoon meervoud *en* vorderen.
256. De gebiedende wijs is in het enkelvoud gelijk aan den wortel des werkwoords. — Het meervoud heeft eene *t* daar achter.
257. De tegenwoordige tijd der aanvoegende wijs wordt gevormd van den wortel des werkwoords, met achtervoeging van eene *e* voor den eersten en derden persoon enkelvoud; van *et* voor den tweeden persoon

- enkel- en meervoud, en van *en* voor den eersten en derden persoon meervoud.
258. De onvolmaakt verleden tijd van de aanvoegende wijs der gelijkvloeiende werkwoorden is dezelfde als die der aantoonende wijs.
259. Bij de ongelijkvloeiende werkwoorden wordt die tijd gevormd van den tegenwoordigen tijd der aanvoegende wijs door verandering van wortelklinker.
260. De zamengestelde verledene tijden bestaan uit het verleden deelwoord des werkwoords, en eenen der enkelvoudige tijden van de hulpwoorden *hebben* en *zijn*.
261. De eerste toekomende tijd wordt zamengesteld uit den tegenwoordigen tijd van het hulpwoord *zullen* en het onveranderde werkwoord.
262. De tweede toekomende tijd bestaat uit den tegenwoordigen tijd van het hulpwoord *zullen*, en den verleden tijd der onbepaalde wijs van het werkwoord.

e. De Hulpwerkwoorden.

263. Er zijn in de Nederlandsche taal vier hulpwerkwoorden: *hebben*, *zijn*, *zullen* en *worden*.
264. Van deze werkwoorden is *zullen* altijd een hulpwerkwoord: *hebben*, *zijn* en *worden* zijn dan alleen hulpwerkwoorden, wanneer ze vergezeld zijn van het verleden deelwoord van eenig ander werkwoord.
265. *Hebben*, in de beteekenis van *bezitten*, is een bedrijvend werkwoord; b. v. *hij heeft geld*; *zij hebben vrienden*.

266. *Zijn* is, op zich zelf gebezigd, zonder verleden deelwoord van eenig ander werkwoord, een zelfstandig werkwoord; b. v. *gij zigt leerzaam, wij waren vlijtig.*
267. *Worden* in vereeniging met een naamwoord, even als *blijven* en andere dergelijke, is een onzijdig werkwoord; b. v. *Het kind wordt groot. Die jongen wordt timmerman.*

Voorbeelden van vervoeging.

1. *Hebben.*

Onbepaalde wijs.

Tegenwoordige tijd.

Hebben.

Verleden tijd.

Gehad hebben.

Toekomende tijd.

Te zullen hebben.

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik heb,

Ik hebbe,

gij hebt,

gij hebbet,

hij heeft,

hij hebbe,

wij hebben,

wij hebben,

gij hebt,

gij hebbet,

zij hebben.

zij hebben.

Onvolmaakt verleden tijd.

Ik had,	Ik hadde,
gij hadt,	gij haddet,
hij had,	hij hadde,
wij hadden,	wij hadden,
gij hadt,	gij haddet,
zij hadden.	zij hadden.

Volmaakt verleden tijd.

Ik heb gehad,	Ik hebbe gehad,
gij hebt gehad,	gij hebbet gehad,
hij heeft gehad,	hij hebbe gehad.
wij hebben gehad;	wij hebben gehad,
gij hebt gehad,	gij hebbet gehad,
zij hebben gehad.	zij hebben gehad.

Meer dan volmaakt verleden tijd.

Ik had gehad,	Ik hadde gehad,
gij hadt gehad,	gij haddet gehad,
hij had gehad,	hij hadde gehad,
wij hadden gehad,	wij hadden gehad,
gij hadt gehad,	gij haddet gehad,
zij hadden gehad.	zij hadden gehad,

Eerste toekomstige tijd.

Ik zal hebben,	Ik zal hebben,
gij zult hebben,	gij zult hebben,

hij zal hebben ,
 wij zullen hebben ,
 gij zult hebben ,
 zij zullen hebben .

hij zal hebben ,
 wij zullen hebben ,
 gij zult hebben ,
 zij zullen hebben .

Tweede toekomstige tijd.

Ik zal gehad hebben ,
 gij zult gehad hebben ,
 hij zal gehad hebben ,
 wij zullen gehad hebben ,
 gij zult gehad hebben ,
 zij zullen gehad hebben .

Ik zal gehad hebben ,
 gij zult gehad hebben ,
 hij zal gehad hebben ,
 wij zullen gehad hebben ,
 gij zult gehad hebben ,
 zij zullen gehad hebben .

Voorwaardelijke wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik zou hebben ,
 gij zoudt hebben ,
 hij zou hebben ,
 wij zouden hebben ,
 gij zoudet hebben ,
 zij zouden hebben .

Verleden tijd.

Ik zou gehad hebben ,
 gij zoudt gehad hebben ,
 hij zou gehad hebben ,
 wij zouden gehad hebben ,
 gij zoudt gehad hebben ,
 zij zouden gehad hebben .

Gebiedende wijs.

Heb ,
 hebt .

2. *Zijn of Wezen.*

Onbepaalde wijs.

Tegenwoordige tijd.	Zijn of wezen.
Verleden tijd.	Geweest zijn.
Toekomende tijd.	Te zullen zijn.

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik ben ,	Ik zij ,
gij zijt ,	gij zijt ,
hij is ,	hij zij ,
wij zijn ,	wij zijn ,
gij zijt ,	gij zijt ,
zij zijn .	zij zijn .

Onvolmaakt verleden tijd.

Ik was ,	Ik ware ,
gij waart ,	gij waret ,
hij was ,	hij ware ,
wij waren ,	wij waren ,
gij waart ,	gij waret ,
zij waren .	zij waren .

Volmaakt verleden tijd.

Ik ben geweest ,

Ik zij geweest ,

gij zijt geweest ,
 hij is geweest ,
 wij zijn geweest ,
 gij zijt geweest ,
 zij zijn geweest .

gij zijt geweest ,
 hij zij geweest ,
 wij zijn geweest ,
 gij zijt geweest ,
 zij zijn geweest .

Meer dan volmaakt verleden tijd.

Ik was geweest ,
 gij waart geweest ,
 hij was geweest ,
 wij waren geweest ,
 gij waart geweest ,
 zij waren geweest .

Ik ware geweest ,
 gij waret geweest ,
 hij ware geweest ,
 wij waren geweest ,
 gij waret geweest ,
 zij waren geweest .

Eerste toekomstige tijd.

Ik zal zijn ,
 gij zult zijn ,
 hij zal zijn ,
 wij zullen zijn ,
 gij zult zijn ,
 zij zullen zijn .

Ik zal zijn ,
 gij zult zijn ,
 hij zal zijn ,
 wij zullen zijn ,
 gij zult zijn ,
 zij zullen zijn .

Tweede toekomstige tijd.

Ik zal geweest zijn ,
 gij zult geweest zijn ,
 hij zal geweest zijn ,
 wij zullen geweest zijn ,

Ik zal geweest zijn ,
 gij zult geweest zijn ,
 hij zal geweest zijn ,
 wij zullen geweest zijn ,

gij zult geweest zijn,
zij zullen geweest zijn.

gij zult geweest zijn,
zij zullen geweest zijn.

V o o r w a a r d e l i j k e w i j s .

Tegenwoordige tijd.

Verleden tijd.

Ik zou zijn,
gij zoudt zijn,
hij zou zijn,
wij zouden zijn,
gij zoudt zijn,
zij zouden zijn.

Ik zou geweest zijn,
gij zoudt geweest zijn,
hij zou geweest zijn;
wij zouden geweest zijn,
gij zoudt geweest zijn,
zij zouden geweest zijn.

G e b i e d e n d e w i j s .

Wees,
weest of zijt.

3. *Worden.*

O n b e p a a l d e w i j s .

Tegenwoordige tijd.	Worden.
Verleden tijd.	Geworden zijn.
Toekomstige tijd.	Te zullen worden.

Aantoonende wijs.

Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik word,
 gij wordt,
 hij wordt,
 wij worden,
 gij wordt,
 zij werden.

Ik worde,
 gij wordet,
 hij worde,
 wij worden,
 gij wordet,
 zij worden.

Onvolmaakt verleden tijd.

Ik werd,
 gij werdt,
 hij werd,
 wij werden,
 gij werdt,
 zij werden.

Ik wierde,
 gij wierdet,
 hij wierde,
 wij wierden,
 gij wierdet,
 zij wierden.

Volmaakt verleden tijd.

Ik ben geworden, enz.

Ik zij geworden, enz.

Meer dan volmaakt verleden tijd.

Ik was geworden, enz.

Ik ware geworden, enz.

Eerste toekomstige tijd.

Ik zal worden, enz.

Ik zal worden, enz.

Tweede toekomende tijd.

Ik zal geworden zijn, enz. Ik zal geworden zijn, enz.

Voorwaardelijke wijs.

Tegenwoordige tijd.

Verleden tijd.

Ik zou worden, enz.

Ik zou geworden zijn, enz.

Gebiedende wijs.

Word,
wordt.

4. *Leeren.*5. *Danken.*

Onbepaalde wijs.

Tegenw. tijd. *Leeren.**Danken.*Verleden tijd. *Geleerd hebb.* *Gedankt hebben.*Toekom. tijd. *Te zull. leeren.* *Te zullen danken.*

Aantoonende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik leer,
gij leert,
hij leert,
wij leeren,

Ik dank,
gij dankt,
hij dankt,
wij danken,

gij *leert*,
zij *leeren*.

gij *dankt*,
zij *danken*.

Onvolmaakt verleden tijd.

Ik *leerde*,
gij *leerdet*,
hij *leerde*,
wij *leerden*,
gij *leerdet*,
zij *leerden*.

Ik *dankte*,
gij *danktet*,
hij *dankte*,
wij *dankten*,
gij *danktet*,
zij *dankten*.

Volmaakt verleden tijd.

Ik heb *geleerd*, enz.

Ik heb *gedankt*, enz.

Meer dan volmaakt verleden tijd.

Ik had *geleerd*, enz.

Ik had *gedankt*, enz.

Eerste toekomstige tijd.

Ik zal *leeren*, enz.

Ik zal *danken*, enz.

Tweede toekomstige tijd.

Ik zal *geleerd* hebben, enz.

Ik zal *gedankt* hebben, enz.

Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik leere,	Ik danke,
gij leeret,	gij danket,
hij leere,	hij danke,
wij leeren,	wij danken,
gij leeret,	gij danket,
zij leeren.	zij danken.

Onvolmaakt verleden tijd.

Ik leerde,	Ik dankte,
gij leerdet,	gij danktet,
hij leerde,	hij dankte,
wij leerden,	wij dankten,
gij leerdet,	gij danktet,
zij leerden.	zij dankten.

Volmaakt verleden tijd.

Ik hebbe geleerd, enz. Ik hebbe gedankt, enz.

Meer dan volmaakt verleden tijd.

Ik hadde geleerd, enz. Ik hadde gedankt, enz.

Eerste toekomstige tijd.

Ik zal leeren, enz. Ik zal danken, enz.

Tweede toekomende tijd.

Ik zal geleerd hebben, enz. Ik zal gedankt hebben, enz.

Voorwaardelijke wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik zou leeren, enz. Ik zou danken, enz.

Verleden tijd.

Ik zou geleerd hebben, enz. Ik zou gedankt hebben, enz.

Gebiedende wijs.

Leer,
leert.Dank,
dankt.6. *Antwoorden.*7. *Wachten.*8. *Zetten.*

Aantoonende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik antwoord,
gij antwoordt,
hij antwoordt,
wij antwoorden,
gij antwoordt,
zij antwoorden.Ik wacht,
gij wacht,
hij wacht,
wij wachten,
gij wacht,
zij wachten.Ik zet,
gij zet,
hij zet,
wij zetten,
gij zet,
zij zetten.

Onvolmaakt verleden tijd.

Ik antwoordde,	Ik wachtte,	Ik zette,
gij antwoorddet,	gij wachttet.	gij zettetet,
hij antwoordde,	hij wachtte,	hij zette,
wij antwoorden,	wij wachtten,	wij zetteden,
gij antwoorddet,	gij wachttet,	gij zettetet,
zij antwoordden.	zij wachtten.	zij zetteden.

Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik antwoorde,	Ik wachte,	Ik zette,
gij antwoordet,	gij wachtet,	gij zettet,
hij antwoorde,	hij wachte,	hij zette,
wij antwoorden,	wij wachten,	wij zetten,
gij antwoordet,	gij wachtet,	gij zettet,
zij antwoorden.	zij wachten.	zij zetten.

Onvolmaakt verleden tijd.

Ik antwoordde,	Ik wachtte,	Ik zette,
gij antwoorddet,	gij wachttet,	gij zettetet,
hij antwoordde,	hij wachtte,	hij zette,
wij antwoordden,	wij wachtten,	wij zetteden,
gij antwoorddet,	gij wachttet,	gij zettetet,
zij antwoordden.	zij wachtten.	zij zetteden.

G e b i e d e n d e w i j s .

Antwoord,
antwoordt.

Wacht,
wacht.

Zet,
zet.

9. *Schrijven.*

10. *Vertrekken.*

O n b e p a a l d e w i j s .

Tegenw. tijd. Schrijven.

Vertrekken.

Verled. tijd. Geschrev. hebb.

Vertrokken zijn.

Toekom. tijd. Te zullen schrijven.

Te zullen vertrekken.

A a n t o o n e n d e w i j s .

T e g e n w o o r d i g e t i j d .

Ik schrijf,
gij schrijft,
hij schrijft,
wij schrijven,
gij schrijft,
zij schrijven.

Ik vertrek,
gij vertrekt,
hij vertrekt,
wij vertrekken,
gij vertrekt,
zij vertrekken.

O n v o l m a a k t v e r l e d e n t i j d .

Ik schreef,
gij schreeft,
hij schreef,
wij schreven,

Ik vertrok,
gij vertrokt,
hij vertrok,
wij vertrokken,

gij schreeft ,
zij schreven.

gij vertrokt ,
zij vertrokken.

Volmaakt verleden tijd.

Ik heb geschreven , enz. Ik ben vertrokken , enz.

Meer dan volmaakt verleden tijd.

Ik had geschreven , enz. Ik was vertrokken , enz.

Eerste toekomstige tijd.

Ik zal schrijven , enz. Ik zal vertrekken , enz.

Tweede toekomstige tijd.

Ik zal geschreven hebben , enz. Ik zal vertrokken zijn , enz.

A a n v o e g e n d e w i j s .

Tegenwoordige tijd.

Ik schrijve ,
gij schrijvet ,
hij schrijve ,
wij schrijven ,
gij schrijvet ,
zij schrijven .

Ik vertrekke ,
gij vertrekket ,
hij vertrekke ,
wij vertrekken ,
gij vertrekket ,
zij vertrekken .

Onvolmaakt verleden tijd.

Ik schreve,	Ik vertrokke,
gij schrevet,	gij vertrokket,
hij schreve,	hij vertrokke,
wij schreven,	wij vertrokken,
gij schrevet,	gij vertrokket,
zij schreven.	zij vertrokken.

Volmaakt verleden tijd.

Ik hebbe geschreven, enz Ik zij vertrokken, enz.

Meer dan volmaakt verleden tijd.

Ik hadde geschreven, enz. Ik ware vertrokken, enz.

Eerste toekomende tijd.

Ik zal schrijven, enz. Ik zou schrijven, enz.

Tweede toekomende tijd.

Ik zal geschreven hebben, enz. Ik zou geschrev. hebben, enz.

Voorwaardelijke wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik zou schrijven, enz. Ik zou vertrekken, enz.

Verleden tijd.

Ik zou geschreven hebben, enz. Ik zou vertrokken zijn, enz.

G e b i e d e n d e w i j s.

Schrijf,
schrijft.

Vertrek,
vertrekt.

11. *Beloond worden.*

12. *Zich schamen.*

O n b e p a a l d e w i j s.

Tegenw. tijd. Beloond worden.

Zich schamen.

Verleden tijd. Bel. geword. zijn.

Zich geschaamd hebben.

Toekom. tijd. Te zull. bel. word.

Zich te zullen schamen.

A a n t o o n e n d e w i j s.

Tegenwoordige tijd.

Ik word beloond,
gij wordt beloond,
hij wordt beloond,
wij worden beloond,
gij wordt beloond,
zij worden beloond.

Ik schaam mij,
gij schaamt u,
hij schaamt zich,
wij schamen ons,
gij schaamt u,
zij schamen zich.

Onvolmaakt verleden tijd.

Ik werd beloond,

Ik schaamde mij,

gij werdt beloond ,
 hij werd beloond ,
 wij werden beloond ,
 gij werdt beloond ,
 zij werden beloond .

gij schaamdet u ,
 hij schaamde zich ,
 wij schaamden ons ,
 gij schaamdet u ,
 zij schaamden zich .

Volmaakt verleden tijd.

Ik ben beloond geworden , enz. Ik heb mij geschaamd , enz.

Meer dan volmaakt verleden tijd.

Ik was beloond geworden , enz. Ik had mij geschaamd , enz.

Eerste toekomende tijd.

Ik zal beloond worden. Ik zal mij schamen.

Tweede toekomende tijd.

Ik zal bel. geworden zijn , enz. Ik zal mij geschaamd hebb. , enz.

A a n v o e g e n d e w i j s .

Tegenwoordige tijd.

Ik worde beloond ,
 gij wordet beloond ,
 hij worde beloond ,
 wij worden beloond ,

Ik schame mij ,
 gij schamet u ,
 hij schame zich ,
 wij schamen ons ,

gij wordet beloond,
zij worden beloondt.

gij schaamdet u,
zij schaamden zich.

Onvolmaakt verleden tijd.

Ik wierde beloond,
gij wierdet beloond,
hij wierde beloond,
wij wierden beloond,
gij wierdet beloond,
zij wierden beloond.

Ik schaamde mij,
gij schaamdet u,
hij schaamde zich,
wij schaamden ons,
gij schaamdet u,
zij schaamden zich.

Volmaakt verleden tijd.

Ik zij beloond geworden, enz. Ik hebbe mij geschaamd, enz.

Meer dan volmaakt verleden tijd.

Ik ware beloond geworden, enz. Ik hadde mij geschaamd, enz.

Eerste toekomstige tijd.

Ik zal beloond worden, enz. Ik zal mij schamen, enz.

Tweede toekomstige tijd.

Ik zal beloond gew. zijn, enz. Ik zal mij gesch. hebben, enz.

.

Voorwaardelijke wijs.

Tegenwoordige tijd.

Ik zou beloond worden, enz. Ik zou mij schamen, enz.

Verleden tijd.

Ik zou bel. geworden zijn, enz. Ik zou mij gesch. hebb, enz.

Gebiedende wijs.

Word beloond,
wordt beloond.

Schaam u,
schaamt u.

13. *Regenen.*

Onbepaalde wijs.

Tegenwoordige tijd.	Regenen.
Verleden tijd.	Geregend hebben.
Toekomende tijd.	Te zullen regenen.

Aantoonende wijs. Aanvoegende wijs.

Tegenwoordige tijd:

Het regent.

Het regene.

269. Wanneer het onderwerp zamengesteld is, neemt het werkwoord den vorm van het meervoud aan; b. v. *Zijn vader en zijne moeder zijn vertrokken.*
270. Wanneer het onderwerp bestaat uit woorden van verschillende persoon, neemt het werkwoord den vorm van het meervoud aan, en wel dien van den eersten persoon, wanneer in het onderwerp een' eersten persoon gevonden wordt, van den tweeden persoon, wanneer in het onderwerp enkel een tweede en een derde persoon voorkomen; b. v. *Mijn neef en ik zullen op de jacht gaan. Gij en uwe zuster stelt te veel vertrouwen in hem.*
271. Wanneer de deelen van het onderwerp niet door het voegwoord *en* verbonden zijn, komt het werkwoord overeen met het laatste woord; b. v. *Zijn moed, zijne onverschrokkenheid deed ons de overwinning op onze vijanden behalen.*
Dat waar geluk, die inwendige zaligheid des harten is juist wat ik bedoel! A. Winkler Prins.
272. Wanneer de laatste uitdrukking van een zamengesteld onderwerp al de vorige in zich bevat, of die uitsluit, komt het werkwoord met die uitdrukking overeen; b. v. *Grijsaards, vrouwen, kinderen, niemand ont kwam aan zijne woede.*
273. Wanneer de woorden in het onderwerp voorkomende achtereenvolgens eene klimming in de gedachten uitdrukken, komt het werkwoord met het laatste woord overeen; b. v. *Zijn rang, zijn aanzien, zijn vermogen, zijn goed, zijn leven zelfs was hem niet te dierbaar voor de vrijheid van Nederland!*

g. *Regering der Werkwoorden.*

274. De bedrijvende werkwoorden regeren den vierden naamval; b. v. *Zij zien het schip. Wij verlaten de stad.*
275. Wanneer bij den naam van eene zaak nog die van eenen persoon tot het bedrijvende werkwoord behoort, dan is de eerste in den vierden, en de laatste in den derden naamval; b. v. *Zij gaven dien man eene aalmoes. Hij leerde den knaap de geschiedenis.*
- 1^e *Opmerking.* De werkwoorden *vragen* en *verzoeken* regeren den naam des persoons in den vierden naamval. Wanneer men zegt: *Ik vraag hem een boek*, dan beteekent die uitdrukking: *Ik vraag hem om mij een boek te geven.* Beide werkwoorden in den lijdenden vorm hebben den persoon tot onderwerp: *Zij wordt op de partij gevraagd. Men wordt verzocht hier niet te rooken.*
- 2^e *Opmerking.* Het werkwoord *vergeten* regeerde vroeger den tweeden naamval, wanneer het met het hulpwoord *zijn* gebezigd werd; b. v. *Ik ben des vergeten.* — Thans is dat *des* door *het* vervangen.
276. Vele onzijdige werkwoorden regeren den naam des persoons in den derden naamval, zoo als: *behooren, bekomen, volgen, ontgaan, ontvallen*, enz.
277. De wederkeerige werkwoorden, die van bedrijvende werkwoorden gevormd zijn, hebben het persoonlijke voorwerp in den vierden naamval bij zich; b. v. *Ik schaam mij. Zij bedrogen zich. Wij verheugen ons.*
278. Komt bij een wederkeerig werkwoord eene zaak als voorwerp voor, dan is het tweede voornaamwoord

in den derden naamval; b. v. *Wij geven ons veel moeite. Zij veroorloven zich de vrijheid. Hij stelt zich de zaak anders voor.*

279. De werkwoorden *zich ontfermen, zich erbarmen, zich schamen, gedenken*, soms ook *zich verheugen, zich wachten, zich verwonderen, zich aantrekken, zich bekommeren*, enz. regeren den tweeden naamval; b. v. *Ontferm u mijner. Hij schaamt zich zijner onkunde niet. Wij trekken ons zijner aan.* — Meestal echter worden die werkwoorden door een voorzetsel gevolgd met het naamwoord in den vierden naamval.
280. Sommige werkwoorden, die onpersoonlijk zijn, of als zoodanig gebezigd worden, regeren het persoonlijk naamwoord in den derden naamval; b. v. *Het bekommt hem slecht. Mij dunkt. Het belieft mij dat te zeggen. Het behaagt hem. Het gelukt hun. Het schijnt ons toe. Het komt mij voor.*

6. De Deelwoorden.

281. De *deelwoorden* worden aldus genoemd omdat zij nu eens voorkomen als werkwoorden, dan weder als bijvoegelijke naamwoorden.
282. Er zijn *twee* soorten van deelwoorden: het *tegenwoordige* deelwoord, en het *verledene* deelwoord.
283. Het *tegenwoordige* deelwoord wordt gevormd van het onveranderde werkwoord door achtervoeging van *de*; b. v. *lezen, lezende; zitten, zittende.*
284. Het *verledene* deelwoord van gelijkvloeiende werkwoorden wordt gevormd van den wortel des werkwoords door voorvoeging van *ge*, en door achtervoe-

ging van eene *d* of *t*, en wel van eene *d*, wanneer de wortel op eenen *klinker* of op eenen *zachten medeklinker* eindigt, en van eene *t* wanneer de *wortelmedeklinker* hard is; b. v. *bloeyen, bloei, gebloeid; zaaijen, zaai, gezaaid; timmeren, timmer, getimmerd; drukken, druk, gedrukt.*

285. Het verleden deelwoord van ongelijkvloeiende werkwoorden wordt van het onveranderde werkwoord gevormd, met of zonder verandering van wortelklank, en voorvoeging van *ge*; b. v. *blijven, gebleven; breken, gebroken; lezen, gelezen; blazen, geblazen.*

286. Wanneer de werkwoorden met onscheidbare voorzetsels zijn zamengesteld, dan wordt bij de vorming van het verleden deelwoord het voorvoegsel *ge* weggelaten; b. v. *beminnen, bemind; ontheffen, ontheven; verspreken, versproken.*

Uitzonderingen: antwoorden, geantwoord; wantrouwen, gewantrouwd. Eten wordt gegeten.

287. Bij de zamengestelde woorden komt het voorvoegsel *ge* tusschen de zamenstellende deelen; b. v. *goedkeuren, goedgekeurd; aanvallen, aangevallen; voorgaan, voorgegaan.*

Uitzondering: handhaven, gehandhaafd; huisvesten, gehuisvest en eenige andere met zelfstandige naamwoorden zamengesteld.

288. Het tegenwoordige zoo wel als het verledene deelwoord, blijft altijd onveranderd: *Het kind, weenende van spijt. De knaap, geleerd te gehoorzamen. Het meisje haren vader beminnende. De misdadiger, door zijn geweten gefolterd.*

289. Als bijvoegelijke naamwoorden voorkomende, wor-

den de deelwoorden als zoodanig verbogen, wanneer zij vóór de zelfstandige naamwoorden staan. Zijn zij daarvan gescheiden, dan blijven ze onveranderd, en de *e* van het tegenwoordige deelwoord valt weg; b. v. *Hij zag mij smeekend aan. Aanbidde nd viel zij neer.*

7. De Bijwoorden.

290. De *bijwoorden* zijn onveranderlijke woorden, welke dienen om de beteekenis eener hoedanigheid nader te bepalen. — Zij behooren dus bij een bijvoegelijk naamwoord, bij een werkwoord of bij een ander bijwoord; b. v. *Een zeer groot huis. Een snel vlietende stroom. Een wijd uitgestrekt gezicht. Zij hebben goed gehandeld. Het paard loopt langzaam. Die man handelt zeer voorzigtig.*
291. Vele bijvoegelijke naamwoorden worden onveranderd als bijwoorden gebezigd, zoo als: *goed, schoon, uitmuntend, fraai, slecht*, enz.
292. Bijvoegelijke naamwoorden, die op *sch* uitgaan, verliezen als bijwoord de *ch*; b. v. *dagelijks, te vergeefs*.
293. Sommige bijwoorden hebben trappen van vergelijking. De vorming dier trappen geschiedt even als die der bijvoegelijke naamwoorden, met dat onderscheid dat de overtreffende trap der bijwoorden bij werkwoorden voorkomende, vooraf gegaan wordt door het lidwoord *het*; b. v. *De schatten worden het best besteed, wanneer zij aangewend worden tot uitoefening van*

liefdadigheid. Hij verheugt zich het meest, wanneer hij eene goede daad verrigt heeft.

294. Sommige uitdrukkingen uit meer dan één woord bestaande, hebben dikwijls de kracht van een bijwoord; b. v. *keiade en ver, jaar in jaar uit, op verre na, wijd en zijd, ginds en her, bergop bergaf.*

8. De Voorzetsels.

295. De *voorzetsels* zijn onveranderlijke woorden, welke dienen om de betrekkingen aan te duiden, in welke personen, zaken en werkingen tot elkander staan, of om de beteekenis der werkwoorden te wijzigen.
296. Zij worden onderscheiden in *voorzetsels van beheersching* en in *voorzetsels van samenstelling*.
297. De *voorzetsels van beheersching* duiden de betrekkingen aan, en worden aldus genoemd omdat zij het naamwoord, dat als *complément* van het voorzetsel dient, nu algemeen in den vierden naamval vereischen.

Opmerking. De woorden *behalve* en *uitgezonderd* worden wel eens door eenen eersten naamval gevolgd; b. v. *Behalve hij, was er niemand. Uitgezonderd mijn broeder, vertrokken zij allen.*

298. Vele uitdrukkingen, thans nog in gebruik, toonen aan dat vele voorzetsels vroeger eenen anderen naamval beheerscht hebben.

De tweede naamval: *binnensmonds, tusschendeks, van ouds, binnenslands.* De derde naamval: *met der tijd, te goeder uur, van wege, in der minne, na den eten, uittermate, tot den bloede.*

299. In den regel staan de voorzetsels vóór het woord dat zij beheerschen. Evenwel komen sommigen voorzetsels wel eens achter het naamwoord; b. v. *mij aangaande, zijn vader uitgezonderd, welstaanshalve.*
300. De *voorzetsels van zamenstelling* wijzigen de beteekenis der werkwoorden; b. v. *zien, bezien, afzien, ontzien, opzien, overzien, omzien, aanzien, voorzien; blijven, aanblijven, verblijven, opblijven, overblijven; letten, beletten, opletten, verletten.*
301. Zij worden onderscheiden in *onscheidbare* en *scheidbare* voorzetsels.
302. De *onscheidbare voorzetsels* worden aldus genoemd, omdat zij onafscheidelijk aan de werkwoorden verbonden blijven. Het zijn vooral de voorvoegsels *ant, be, ge, her, ont, ver*, als in: *antwoorden, begeeren, gelooven, herinneren, ontvangen, vertrouwen.*
303. De *scheidbare voorzetsels* worden veelal in de vervoeging van de werkwoorden afgescheiden; b. v. in *aanvangen, ik vang aan; overschrijven, hij schreef over; voorlezen, zij lazen voor.*

Opmerking. In de tijden der aanvoegende wijs blijven deze voorzetsels altijd met het werkwoord verbonden; b. v. *Ik wil dat hij die les overleze. Wij wenschten dat zij hunnen brief overschreven.*

In de aantoonende wijs hangt het van de plaatsing der woorden af, of die voorzetsels al, dan niet van de werkwoorden worden afgescheiden; b. v. *Hij lette nooit op. Ik zag wel dat hij niet oplette.*

304. Sommige voorzetsels, zoo als: *aan, door, voor, over*, zijn bij eenige werkwoorden onscheidbaar; b. v. in *aanvaarden, voorzien, voorspellen, zich overspannen,*

overtuigen, doorsteken, overwinnen; bij andere weder scheidbaar; b. v. in aanmatigen, doorhakken, voorlezen, voorschrijven, overgeven, overzetten.

305. Het al of niet scheidbaar zijn van de voorzetsels is in de uitspraak kenbaar aan den klemtoon. Bij onscheidbare voorzetsels valt de klemtoon op het werkwoord: bij scheidbare voorzetsels op het voorzetsel.
306. Dezelfde voorzetsels kunnen met dezelfde werkwoorden verbonden scheidbaar en onscheidbaar wezen; doch daarmee verandert ook de beteekenis van het woord; b. v.

o n d e r d r u k k e n, naar beneden drukken;
o n d e r d r u k k e n, kwellen;
o n d e r h o u d e n, naar beneden houden,
o n d e r h o u d e n, van het noodige voorzien;
o v e r w e g e n, nog eens wegen;
o v e r w e g e n, nadenken;
v o o r k o m e n en *v o o r k o m e n*;
d o o r r i j d e n en *d o o r r i j d e n*;
a c h t e r h a l e n en *a c h t e r h a l e n*.

307. In het verledene deelwoord van werkwoorden met scheidbare voorzetsels zamengesteld, wordt het voorvoegsel *ge* geplaatst tusschen het voorzetsel en het werkwoord; b. v. *aan ge schreven, over ge zet, achter ge laten, in ge maakt.*
308. Het voorzetsel *te* staat vóór een werkwoord met een onscheidbaar voorzetsel zamengesteld; b. v. *te voorzien te overtuigen*; en tusschen het scheidbaar voorzetsel en het werkwoord, waarbij men in acht neme de voorzetsels en het werkwoord niet te verbinden; b. v.

aan te matigen, over te geven, door te hakken, voor te gaan.

9. De Voegwoorden.

309. De *voegwoorden* zijn onveranderlijke woorden, welke dienen om de voorstellen, of de gelijksoortige deelen der voorstellen met elkander te verbinden; b. v. *Ik riep hem, maar hij kwam niet. Zij prezen haar, want zij verdiende het. Eten en drinken zijn voor het leven noodzakelijk.*
310. Volgens den aard der voegwoorden staan zij tusschen twee voorstellen, of midden in een voorstel: nochtans komen zij wel door de verplaatsing der woorden (inversie), aan het begin van eenen zin; b. v. *Omdat ik hem niet helpen wilde, was hij verstoord op mij. Maar wat wilt gij dat ik doen zal, wanneer hij niet komen kan?*
311. Men verwarre niet de woorden *doch* en *toch*, *dewijl* en *terwijl*.

Doch heeft nagenoeg de beteekenis van *maar*, *toch* die van *evenwel*; b. v. *Ik sprak tot hem, doch hij hoorde mij niet. Ik sprak hem ernstig toe, toch wilde hij niet naar mij hooren. Dewijl* komt voor *omdat*, *terwijl* voor *te derwijl*, *in den tijd*; b. v. *De wijl het regent kunnen wij niet gaan wandelen. Ter wijl zij zongen, zaten wij toe te luisteren.*

Opmerking. Ofschoon wij zeggen dat *dewijl* voor *omdat* gebruikt wordt, is er toch tusschen die beide woorden een merkelyk onderscheid. *Omdat* stelt de reden als *bekend* voor: *dewijl* stelt de reden als *niet*

bekend, als plotseling opkomende voor; b. v. *Wij gaan niet wandelen, omdat het regent. Wij gaan niet wandelen, dewijl het regent.*

10. *De Tusschenwerpsels.*

312. *Tusschenwerpsels* zijn uitdrukkingen, die eene levendige aandoening der ziel, of eene plotselinge gewaarwording der zinnen te kennen geven. Zij zijn: *O! ach! och! helaas! heisa! hola! eilieve! hoezee! wee u! bons! plomp! krik, krak!* enz.
313. Sommige *tusschenwerpsels* worden met den derden naamval gebezigd; b. v. *Wee u! Wee over u! Wel hem! Wel zij hem! Heil ons! Heil zij ons!*
-

HOOFDSTUK III.

OVER HET GEBRUIK DER HOOFDLETTERS.

314. Met eene hoofdletter wordt geschreven :

- 1° het begin van eenen volzin, als ook het eerste woord na een dubbel-punt, wanneer men de eigene woorden van iemand daarop laat volgen; b. v. *Jezus zeide: „Hebt God lief boven al, en uwen naaste als u zelven.”*
- 2° de eigennamen van personen en plaatsen, met uitzondering van de lidwoorden en voorzetsels, welke daartoe behooren; b. v. *Willem de Eerste, de Ruyter, van Galen, de Betuwe, het Plein te 's Gravenhage.*
- 3° de namen aan het Opperwezen gegeven, -en de voornaamwoorden, welke die namen vervangen.
- 4° de bijvoegelijke naamwoorden, die van den naam van een land, eene stad, een dorp, enz. zijn afgeleid; b. v. *de Fransche taal, de Amsterdamsche winkel, Utrechtsche theerandjes.*
- 5° de namen van personen, welke tevens hunne waardigheid te kennen geven; b. v. *de Koning, de Hertog, de Graaf, de Burgemeester, de Voorzitter.*
- 6° de naamwoorden, die eene staatkundige, gods-

dienstige of geleerde vereeniging te kennen geven; b. v. *de Staat, het Christendom, de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, het Genootschap, de Vereeniging, de Broederschap.*

- 7° de woorden *Grondwet, Wet, Besluit, Verordening, Volk*, wanneer zij eene bepaalde beteekenis hebben; b. v. *De Wet heeft hem veroordeeld. Dat Besluit is in den raad vastgesteld. Die Verordening is den Volke bekend gemaakt.*
- 8° de namen van alle zelfstandigheden, die geenen persoon uitdrukkende, toch als een persoon worden voorgesteld; b. v. *De Godsdienst op eenen wagen gezeten, ging den stoet vooraf. De Deugd zit ten troon in dat gebukkige land. De Waarheid treedt bedeesd in 't licht.*
- 9° de collectieve namen van volken, van personen tot dezelfde gezindheid, vereeniging, orde, enz. behoorende; b. v. *De Nederlanders, de Engelschen, de Heidenen, de Ridders van het Gulden Vlies, de Hoekschen en Kabeljaawwschen.*
- 10° de namen van personen, die als aangesproken voorkomen, vooral aan het hoofd van brieven en andere geschriften, alsmede de voornaamwoorden, welke die namen vervangen.
- 11° de namen van de windstreken, jaargetijden, maanden, dagen, en voorname feesten; b. v. *het Noorden, het Zuiden, de Lente, de Zomer, Mei, Augustus, Wintermaand, Zondag, Paschen, Kersmis.*

Opmerking. Wanneer die namen met andere woorden zijn zamengesteld, of wanneer ze op

eene andere wijze het karakter van eigennamen verliezen, dan worden zij met eene kleine letter geschreven; b. v. *De zomeravonden bragten wij zeer genoeglijk door. De maandagmorgen geeft mij veel drukte. De winterdag, kerskoeken, pinksterbloemen, paascheijeren.*

- 12° het onderwerp van een verhaal, eene fabel, eene rede, enz.; b. v. *Over de Pligten van den Christen. — Het Krekeltje in den Schoorsteen. De Leeuw en de Muis.*
- 13° de eerste letter van eenen versregel, ten zij die met het tusschenwerpsel *o* of een weglatings teeken ' (apostrophe) begint, alsdan de tweede letter; b. v.

o Vaderland, te regt vermeten

In zee bij zee op uw gebied!

.

Dat andren Cesars tombe sieren —

Ik staar zijn grootheid aan, en ween —

'k Bewonder in zijn zegevieren

De blindheid van 't geluk alleen.

R. Feith.

HOOFDSTUK IV.

OVER DE ZINSNIJDING.

315. Tot eene duidelijke en naauwkeurige schriftelijke voorstelling der gedachten, bedient men zich van twee soorten van teekens: *de schei-* en *zinteevens*.

Het juiste gebruik dier teekens is een onmisbaar vereischte tot regt verstand van het geschrevene, dat alligt onverstaanbaar, dubbelzinnig, ja zelfs soms volkomen onzin wordt, wanneer men de regte plaatsing dier teekens veronachtzaamt. Zoo wordt het volgende versje, door de komma's verkeerd te plaatsen, eene ongerijmdheid:

*Al de meisjes in ons land
 Hebben tien vingers aan elke hand,
 Vijf en twintig aan handen en voeten.*

Door de komma's te plaatsen waar zij behooren te staan, wordt de zin duidelijk:

*Al de meisjes in ons land
 Hebben tien vingers, aan elke hand
 Vijf, en twintig aan handen en voeten.*

Zoo ook in de volgende uitdrukking:

Om te eten leeft de mensch, niet om te leven eet hij.
 verbeterd: *Om te eten leeft de mensch niet, om te leven eet hij.*

316. De *scheiteekens* dienen om de deelen van eenen volzin zoodanig te scheiden, dat de woorden tot elk deel behoorende bij elkander gevoegd blijven. Zij zijn:

- (,) de *komma*,
- (;) het *komma-punt*,
- (:) het *dubbele punt*, en
- (.) het *punt*.

317. De komma wordt geplaatst:

- 1° tusschen gelijksoortige deelen van een onderwerp, gezegde of eene bepaling; b. v. *Het heerleger der aardsche tegenspoeden is, in den volsten nadruk des woords, onoverzienbaar; elke leeftijd, iedere stand, elke betrekking des menschen heeft er, die haar bijzonder eigen zijn, en die men in andere standen, jaren of betrekkingen niet kent noch gewaar wordt.*

Van der Palm.

Voor ons menschen,

Zijn de wenschen,

Kinderspeelgoed, en niets meer;

't Altijd hopen, 't altijd wachten,

't Altijd uitzien, 't altijd smachten,

Keert met elken morgen weér.

B. Klyn, Bz.

- 2° vóór en achter de voorstellen, welke tot verklaring of bepaling van eenig woord dienen, en gewoonlijk door betrekkelijke voornaamwoorden aangeduid worden; b. v. *Uitgewekenen, die door vreemden hulp kunne tegenpartij, welke in het Vaderland de overhand*

behouden heeft, willen bestrijden, zijn gewoon, bij hem, wiens gewapende tusschenkomst zij inroepen, hoog op te geven van den bijval der ingezetenen, en den geringen tegenstand, welken men te wachten heeft.

J. Bosscha.

- 3° vóór en achter die uitdrukkingen welke eene omschrijving van de benoemde zelfstandigheid geven; b. v. *Wij hebben toch gezien, dat Karel de Vijfde, een der grootste en schranderste Staatsmannen zijner eeuw, den Prins, toen deze nog een knaap en aankomend jongeling was, met eene bijzondere toegenegenheid behandelde, in zijn geheim vertrek toeliet, en zich wel de moeite getroosten wilde, om zelf hem in zaken van regering te onderwijzen.*

Lulofs.

- 4° vóór de voegwoorden, wanneer die twee voorstellen met elkander verbinden; b. v.

De rijke braste in overdaad,

En de arme had geen brood;

De rijke vierde lust en luim,

Maar schonk den arme korst noch kruim,

En dacht niet aan zijn dood.

W. Messchert.

Opmerking. Wanneer de voegwoorden dienen om twee gelijksoortige woorden met elkander te verbinden, wordt de komina niet gebruikt; b. v. onder N° 1 *jaren of betrekkingen, kent noch gewaar wordt*; onder N° 3 *grootste en schranderste*; onder N° 4 *lust en luim; korst noch kruim.*

318. Het komma-punt wordt geplaatst:

- 1°. tusschen de deelen van eenen volzin, wanneer die zekere uitgebreidheid hebben, en al of niet verbonden worden door de voegwoorden: *en, doch, terwijl, maar, want*; b. v. *De Hollandsche jongen*; — *maar vooraf moet ik u zeggen, Mevrouw! dat ik niet spreek van uw bleekneuzig eenig zootjen, met blaauwe kringen onder de oogen; want, met al het miraculeuze van zijne vroege ontwikkeling, acht ik hem geen zier.* Beets.

Onder zijne tijdgenooten heette hij de schrik des grooten Oceaans; en bij het nageslacht is de naam van Michiel Adriaanszoon de Ruyter minder de naam van een mensch dan van de dapperheid zelve.

Des Amorie van der Hoeven.

- 2°. bij de opsomming van feiten, die niet door enkele woorden, maar door geheele zinnen worden uitgedrukt; b. v. *In het eerste jaar der regering van Titus, voorspelden buitengewone verschijnselen eene uitbarsting van den Vesuvius: de aarde beefde; de bergen daverden op derzelver grondvesten; men hoorde een onderaardsch geluid als dat van den donder; de zon was vuurrood; de zee schuimde, enz.* M. C. van Hall.

Van daar die hoog gestemde, maar tevens onwrikbare moed, dien hij, in het beginnen, voortzetten en voleindigen van Nederlands herstelling, aan den dag leide; een moed, die zich nooit een enkel oogenblik verloochende; dien hij bij alle braven even sterk en zuiver onderstelde, als hij dien in zich voelde gloeijen, en in sommigen, die hem

omringden, zag blaken; een moed, zoo groot, dat, zoo hij aller borst gelijkelyk ontvlamd had, de behoudenis des Vaderlands geen oogeblik twijfelachtig zou geweest zijn. v. d. Palm.

30. bij zinnen, die elk op zich zelve eene vraag of uitroeping te kennen geven. Het vraag- of uitroepingsteeken wordt dan achter den laatsten zin geplaatst; b. v. *O! Hoe schoon, keizer te zijn van het Heilige Roomsche Rijk; hoe groot de mensch, die dat bereiken kan; hoe heeft hij al het andere beneden zich onder zynen voet; hoe geeft en neemt hij de landen der aarde naar welgevallen; hoe kan hij de geschillen der volken slechten naar willekeur!* A. L. G. Toussaint.

319. Het dubbele punt wordt gebruikt:

10. vóór zinnen die eene verklaring, opheldering of uitbreiding geven, aan hetgene te voren gezegd is: b. v. *Indien gij uw kort begrip van de aardrijkskunde opslaat, dan vindt gij in 't hoofdstuk Italië, onder het opschrift Voortbrengselen: Granen, rijst, wijn, honig, olie, zijde, citroenen, vijgen, amandelen, aranjeappelen en — schoorsteenvegers.*

Jonathan.

Niemand kon volvoeren wat hij volvoerde, die de drie vermogendste drijfveeren van der menschen wil en handelen in één punt had weten te vereenigen: vrees, hebzucht en ijdelheid.

van der Palm.

De geschiedenis zal blijven, wat zij geweest is vóór en na Cicero: de leermeesteres der wereld, het licht der volken, de toetssteen der waarheid.

Lublink Weddik.

- 2°. achter de woorden: *dat is, te weten, namelijk;*
 b. v. *Nederland wordt verdeeld in negen provin-*
ciën, te weten: Noord-Brabant, Gelderland, enz.
- 3°. vóór de zinnen, welke de eigene woorden van eenen
 schrijver, van eenen spreker, enz., bevatten; b. v.
En luider smeekt der oud'ren beé:
„Wijkt! vlugt! neemt onze zegen meé!
„Gij hebt volbragt uw kinds betamen!”
Doch 't antwoord blijft: „Wij sterven zamen!”

A. Bogaers.

Zijn nog altijd jeugdige moed gaf hem deze
schoone woorden in: „waar de Staten hun vlag
betrouwen, waag ik mijn leven!”

Des Amorie van der Hoeven.

320. Het punt wordt geplaatst aan hst einde van eenen
 volzin, b. v. *Intusschen had de Nederlandsche zeemagt*
ook in de Middellandsche zee haren roem op eene
glansrijke wijze gehandhaafd. Daar gebood de Kom-
mandeur van Galen, bekend wegens zijne bekwaam-
heid als Bevelhebber en door zijnen personeelen hel-
denmoed. Van de eerste had hij bewijzen gegeven in
zijne ontmoeting met de Duinkerker Kapers en in den
zeeslag van Duins: van den laatsten wil u een tref-
fende blijk verhalen.

J. van Lennep.

321. Tot de zinteekens behooren:
- 1°. het vraagteeken, (?)
 - 2°. het uitroepingsteeken, (!)
 - 3°. het beletselteeken, (...)
 - 4°. het aandachtsteeken, (—)
 - 5°. het aanhalingsteeken, („ ”)
 - 6°. de toonteekens.

322. Het vraagteeken wordt geplaatst achter zinnen, die eene regtstreeksche vraag te kennen geven; b. v.

Heeft dan een kind wel reden, om zich te beklagen, als het door strenge onthouding, door velerlei gemis en teleurstelling, door aanhoudende arbeidzaamheid gevormd wordt, om tot een zegen en sieraad des menschs op te groeijen, en zich alzoo eene bron van bestendig geluk in zijn eigen binnenste geopend te zien? En wanneer het zich hierover beklaagt bij zijne makers, verraaft het dan daardoor niet terstond, dat het nog een kind is, en spreekt als een kind?

van der Palm.

323. Het uitroepingsteeken wordt gebruikt:

1°. na zinnen, die de uitdrukking van de eene of andere gemoedsbeweging zijn; b. v.

„ Ach, moeder! had ik nu maar geld!” —

„ Mijn kind, wat woudt gij dan?” —

„ Ja, 'k heb nog eene gouden duit!

„ Die werp ik gaauw het venster uit,

„ Daar gaat een arme man!”

Bilderdijk.

2°. na de namen der personen, welke aangesproken worden; b. v.

Gij, jonge menschen! ontsluit vroeg uw oog voor de werken van schepping en Voorzienigheid, eer de kwade dagen komen, dat de zon en het licht en de sterren verduisterd worden voor uwen be-neveldten blik.

J, J. van Oosterzee.

3°. achter de tusschenwerpsels, als: *O! Ach! Helaas! Plomp! Wee u!*

324. Het beletsel- of opschortingsteeken wordt gebruikt

wanneer men te kennen wil geven dat de spreker verhinderd wordt voort te gaan; b. v.

Willem.

Gij ziet dus, dat uw vrees....

Berengilla.

Ik zag met deez' mijn oogen

De zege, schier behaald, ons onvoorziens onttoegen.

Wiselius.

325. Het aandachtsteeken wordt gebruikt vóór die woorden, op welke men de aandacht des lezers bijzonder wil gevestigd hebben; b. v.

Bovendien, de spraak is slechts stem en klank; zij vervliegt en laat geene sporen na; de onoplettendheid hecht er zich niet aan, uit het ontrouwe geheugen wordt zij uitgewischt, en is — verloren!

van der Palm.

326. Het aanhalingsteeken plaatst men aan het begin en aan het einde der woorden, welke men van eenen schrijver of spreker aanhaalt; b. v.

„Sommigen maakten hieruit op,” zegt de menschkundige Plutarchus, „dat de ouderdom of overmaat van rampen haar gevoel verdoofd en haar verstand verstompt had; maar dezulken gevoelden zelve niet, welk een vermogen een edel hart, verhevene opvoeding en deugdzaame wandel den mensch in handen stellen, om alle verslagenheid van geest te verbannen, en dat het goed geluk zeer dikwijls de regtschapenste deugd overwint, terwijl de deugd, die tegenspoed verduurt, steeds grooter wordt.”

Stuart.

327. De toontekens zijn de volgende:

- 1°. het afkappingsteeken, *apostrophe* ('),
 2°. het deelteeken (..),
 3°. de nadrukteekens (`) (´),
 4°. het zamentrekkingsteeken (^),
 5°. het verbindings- of koppelteeken (-).
328. Het afkappingsteeken wordt dáár geplaatst, waar eene of meer letters van een woord zijn weggelaten; b. v. *'t huis*, voor *het huis*; *t' huis* voor *te huis*; *'s morgens* voor *des morgens*.
329. Het deelteeken wordt gebruikt om aan te wijzen dat in de uitspraak twee klinkers moeten gescheiden worden, welke anders vereenigd in ééne lettergreep zouden worden uitgesproken; b. v. *Italië*, *Indië*, *poëet*, *kniën*, *zeën*.
330. De nadrukteekens plaatst men op de klinkers van die woorden, welke eenen meer dan gewonen nadruk vereischen. — Het teeken ` zet men op korte klanken, als: *òf*, *èn*; het teeken ´ op lange klanken, als: *vóór*, *zóó*, *één*.
331. Het zamentrekkingsteeken, dat eigenlijk gevormd is door de vereeniging der nadrukteekens, wordt gebezigd wanneer twee lettergrepen, door weglating van eenen medeklinker, tot ééne lettergreep worden zamengetrokken; b. v. *weêr* voor *weder*; *neêr* voor *neider*; *blaên* voor *bladen*.
332. Het verbindings- of koppelteeken wordt gebezigd:
 1°. wanneer twee zamengestelde woorden hetzelfde samenstellende deel in de laatste lettergrepen hebben. Men late in het eerste woord die lettergrepen weg, en vervange die door het verbindings-

teeken; b. v. *voor- en tegenspoed; uit- en ingang; taal- en dichtkunde;*

20. wanneer aan het eind van eenen regel de woorden afgebroken worden, zoodat het overblijvende deel des woords aan het begin van den volgende regel voorkomt.

HOOFDSTUK V.

OVER DE LOGISCHE ANALYSE.

333. De menschelijke geest houdt zich bij het oordeelen met twee voorstellingen, twee denkbeelden bezig:
- 1°. de voorstelling, het denkbeeld van eenen persoon of van eene zaak, en
 - 2°. de voorstelling, het denkbeeld van eene hoedanigheid, eigenschap, enz., die met de eerste voorstelling vergeleken wordt, om te onderzoeken of zij al, of niet aan den persoon of de zaak kan toegekend worden.
- Het besluit dat uit die vergelijking wordt opgemaakt, noemt men een *oordeel*.
334. Willen wij nu ons oordeel aan anderen mededeelen, dan bedienen wij ons van woorden,
- 1°. om het hoofddenkbeeld te noemen,
 - 2°. om de al of niet toegekende hoedanigheid, eigenschap, enz. uit te drukken, en
 - 3°. om beiden met elkander te vereenigen.
335. Een oordeel in woorden uitgedrukt noemt men een *voorstel*.
336. Elk voorstel bestaat dus uit drie deelen:
- 1°. het onderwerp,
 - 2°. het gezegde, en
 - 3°. het verbindings woord.
337. Het *onderwerp*, is de persoon of de zaak, waaraan

iets al of niet wordt toegekend, waarvan iets gezegd wordt.

338. Het *gezegde* is de hoedanigheid, eigenschap, enz. die aan het onderwerp al of niet wordt toegekend.

339. Het woord, dat in een voorstel het gezegde met het onderwerp verbindt, is het werkwoord *zijn*.

Men merke hierbij op dat het verbindingswoord met het gezegde veelal in ééne uitdrukking vereenigd zijn.

Voorbeelden.

De mensch is sterfelijk.

In dit voorstel is:

De mensch, het onderwerp,
sterfelijk, het gezegde,
is, het verbindingswoord ¹⁾).

De vogel vliegt.

De vogel is vliegende.

De vogel, het onderwerp,
is, werkwoord,
vliegende, gezegde.

340. Het onderwerp wordt uitgedrukt:
òf door een zelfstandig naamwoord:

De Aarde is rond.

òf door een voornaamwoord:

Hij is vlijtig.

¹⁾ Het verbindingswoord, ook wel *koppelwoord* genoemd, door eenen der tijden van het werkwoord *zijn* uitgedrukt wordende, noemen wij voortaan eenvoudig het *werkwoord*.

òf door de onbepaalde wijs van een werkwoord:

Dwalen is menschelijk.

òf door een ander voorstel:

Dat er vele menschen op de wereld zijn, is goed.

341. Het gezegde wordt uitgedrukt:

1°. door een bijvoegelijk naamwoord:

Het kind is gehoorzaam.

2°. door een zelfstandig naamwoord:

Maurits was een groot veldheer.

3°. door een voornaamwoord:

Dat boek is het mijne.

3°. door een deelwoord:

De staat was kwijnende.

De storm is bedaard.

342. Het onderwerp en het gezegde kunnen *enkelvoudig* of *zamengesteld* zijn,

343. Het onderwerp is *enkelvoudig* wanneer het één denkbeeld voorstelt. In al de voorstellen onder N°. 340 en 341 is het onderwerp enkelvoudig.

344. Het onderwerp is *zamengesteld*, wanneer het meer dan één denkbeeld uitdrukt; b. v. *De leeuw en de tijger zijn roofdieren. Demosthenes en Cicero waren welsprekend. De handel en de wetenschappen bloeijen.*

345. Het gezegde (predicaat of attriboot) is *enkelvoudig*, wanneer het slechts ééne hoedanigheid of eigenschap, enz. aan het onderwerp al of niet toekent; b. v. *De verdienste is zedig. De deugd behaagt.*

346. Het gezegde is *zamengesteld*, wanneer het meer dan ééne hoedanigheid of eigenschap, enz. aan het onder-

werp al of niet toekent; b. v. *Die kinderen zijn naarestig en gehoorzaam. God is heilig en regtvaardig. De zon verlicht en verwarmt.*

347. Wanneer de uitdrukking van het onderwerp of het gezegde onvolkomen is, dan moet die door eene andere uitdrukking nader omschreven of bepaald worden. — Deze omschrijving wordt het *complément* (aanvulsel) van het onderwerp of het gezegde genoemd.
348. Ofschoon elk *complément* eene bepaling is, zoo onderscheiden wij evenwel bij het gezegde drie soorten van *complémenten*:
- 1°. een *complément* van voorwerp (object),
 - 2°. een *complément* van bepaling,
 - 3°. een *complément* van omstandigheid.
349. De *complémenten* van het onderwerp en van het gezegde maken een deel van het onderwerp en van het gezegde uit.

Voorbeelden.

- 1°. *De zoon van den tuinman slaapt.*
De zoon van den tuinman, onderwerp,
is, werkwoord.
slapende, gezegde.
van den tuinman, *complément* van bepaling van het onderwerp.
- 2°. *De zoon van den tuinman verkocht gisteren appelen op de markt.*
De zoon van den tuinman, onderwerp,
was, werkwoord,

verkoopende gisteren appelen op de markt, gezegde,
van den tuinman, complément van bepaling van
 het onderwerp,
gisteren, complément van omstandigheid van het
 gezegde,
appelen, complément van voorwerp van het ge-
 zegde,
op de markt, complément van bepaling van het
 gezegde.

30. *Met deze gevoelens bezield, verliest die groote man
 alles wat hem hier beneden dierbaar is.*

*Die groote man, met deze gevoelens bezield, on-
 derwerp,*
verliest alles wat hem hier beneden dierbaar is.
 gezegde.

met deze gevoelens bezield, complément van bepa-
 ling van het onderwerp.

alles wat hem hier beneden dierbaar is, complé-
 ment van voorwerp van het gezegde

350. Soms tijds komt het complément van voorwerp in eene dubbele betrekking voor. Dat heeft vooral plaats wanneer twee werkwoorden in de onbepaalde wijs onmiddellijk op elkander volgen. — In dat geval vervangt het tweede werkwoord de uitdrukking van een geheel voorstel.

In het voorstel: *Ik heb hem zien loopen*, is *hem loopen* complément van voorwerp van *zien*, en *hem loopen* vervangt de plaats van het voorstel: *dat hij liep*.

Het voorstel: *Ik heb hem zien loopen*, drukt het zelfde uit als: *Ik heb gezien dat hij liep*. — *Dat hij liep* is dan het complément van voorwerp van *gezien*. Wij zien hieruit dat het woord *hem* met het woord *loopen*, gelijk reeds gezegd is, het complément van voorwerp van *zien* is; maar dat te gelijkertijd de persoon door *hem* voorgesteld het onderwerp van *loopen* is.

In: *Ik heb hem hooren roepen*. is de uitdrukking dubbelzinnig. — Vooreerst kan men daarmede willen te kennen geven: *Ik heb gehoord dat hij riep*, en ten tweede: *Ik heb gehoord dat men hem riep*¹⁾.

In het eerste geval is de analyse:

Ik, onderwerp,
ben geweest, werkwoord,
hoorende hem roepen, gezegde,
*hem*²⁾ *roepen*, complément van voorwerp van het gezegde.

In het tweede geval:

Ik, onderwerp,
ben geweest, werkwoord,
hoorende roepen hem, gezegde,
hem, het complément van voorwerp van *roepen*.

¹⁾ Om de dubbelzinnigheid in deze en dergelijke uitdrukkingen te vermijden, zou het raadzaam zijn in de laatste beteekenis niet te schrijven: *Ik heb hem hooren roepen*, maar: *Ik heb gehoord dat men hem riep*, of: *Ik heb gehoord dat hij geroepen werd*.

²⁾ Indien er sprake kan wezen van een *subjectief-object*, dan zou die benaming hier te pas kunnen komen.

351. De voorstellen, in eenen volzin voorkomende, kunnen onderscheiden worden in twee hoofdsorten :

- 1°. *hoofdvoorstellen*,
- 2°. *ondergeschikte voorstellen*.

352. De *hoofdvoorstellen* bevatten het hoofdidée in den volzin, aan welke al de andere voorstellen ondergeschikt zijn.

Zij kunnen onderscheiden worden in twee soorten :

- 1°. *volstrekte hoofdvoorstellen*,
- 2°. *betrekkelijke hoofdvoorstellen*.

Het eerste hoofdvoorstel in eenen volzin is een *volstrekt hoofdvoorstel*, al de andere hoofdvoorstellen worden *betrekkelijke hoofdvoorstellen* genoemd.

353. De *ondergeschikte voorstellen* worden bij eenig deel van een ander voorstel gevoegd, om dat nader te bepalen, of wel eene of andere omstandigheid als verklaring daaraan toe te voegen. Zij worden daarom verdeeld :

- 1°. in *bepalende*, en
- 2^e in *verklarende* ondergeschikte voorstellen.

Het karakter der *bepalende* ondergeschikte voorstellen brengt mede dat zij niet weggelaten kunnen worden, zonder den zin van de voorstellen, waartoe zij behooren, te wijzigen of te veranderen.

V o o r b e e l d e n .

1°. *De roem, die uit de deugd voortspruit, heeft eenen onsterfelijken glans.*

In dit voorstel bevindt zich een bepalend ondergeschikt voorstel, nl: *die uit de deugd voortspruit*,

dienende als complément van bepaling van het onderwerp: *de roem*.

Laat men nu dat ondergeschikte voorstel weg, dan behoudt men: *De roem heeft eenen onsterfelijken glans*. Men gevoelt hier wel dat de zin niet meer dezelfde is.

2°. *Ik zeg u dat hij de waarheid spreekt.*

In dat voorstel is: *dat hij de waarheid spreekt*, een bepalend ondergeschikt voorstel, uitdrukkende het complément van voorwerp van *zeggen*.

3°. *De natuur had dien onsterfelijken Vorst met al die verstandsvermogens begiftigd, welke voor eenen Staatsman en Staatsbestierder onontbeerlijk zijn.*

Welke voor eenen Staatsman en Staatsbestierder onontbeerlijk zijn, is een bepalend ondergeschikt voorstel, omschrijvende *die verstandsvermogens*.

4°. *De Fingalsgrot, welke eerst in 1772 werd ontdekt, is moeilijk te naderen.*

Welke eerst in 1772 werd ontdekt, is een verklarend ondergeschikt voorstel, eene omstandigheid mededeelende, welke des noods kan weggelaten worden, zonder dat de zin daardoor lijden zou:

De Fingalsgrot is moeilijk te naderen.

354. Men noemt een voorstel *volledig*, wanneer al de deelen van hetzelfde door woorden daarin uitgedrukt zijn.

355. Men noemt een voorstel *elliptisch*, wanneer één of meer deelen van hetzelfde verzwegen zijn.

Bij de *logische analyse* is het noodig, tot regt verstand van den zin, of tot eene duidelijke voorstelling van de gedachte, de ontbrekende woorden aan te vullen.

Voorbeelden.

1. *Vergeef mij mijne onbezonnenheid.*

Het onderwerp *gij*, is hier verzwegen.

Gij, vergeef mij mijne onbezonnenheid.

2. *Wat gejuich op werf en kiel!*

In dat voorstel zijn het onderwerp en het gezegde: *hoorde men*, verzwegen.

Wat gejuich hoorde men op werf en kiel!

3. *Hij zal mij spijzen, Hij, mij kleeden;*

Onzichtbaar waken op mijn schreden,

Tot de aardsche weg is afgeleid.

In dezen volzin zijn vier voorstellen, van welke de tweede en derde elliptisch zijn.

1e voorstel. *Hij zal mij spijzen.*

3e " *Hij zal mij kleeden.*

3e " *Hij zal onzichtbaar waken op mijn schreden tot den tijd*

4e " *De aardsche weg is afgeleid.*

356. Dikwijls vervangt één enkel woord een geheel voorstel, zonder dat eenig deel van hetzelfde daarin uitgedrukt is; b. v. *Hebt gij den brief bezorgd?* — *Ja!*

Dit *ja* vervangt het voorstel: *Ik heb den brief bezorgd.*

Voorbeelden van Logische Analyse.

1. *In eene der bekoorlijkste streken van ons vaderland, aan den oever van eene breede rivier, had zich sedert geruimen tijd een man met der woon gevestigd, van wien men niet wist wie hij was of van waar hij kwam.*

Die volzin bevat één hoofdvorstel, waarin één verklarend en twee bepalende ondergeschikte voorstellen, te zamen eene omstandigheid mededeelende van het onderwerp *een man*.

Een man, van wien men niet wist wie hij was of van waar hij kwam

Onderwerp.

was geweest

Werkwoord.

vcstigende zich met der woon, sedert geruimen tijd, aan den oever van eene breede rivier, in eene der bekoorlijkste streken van ons vaderland

Gezegde.

Een man, van wien men niet wist wie hij was of van waar hij kwam.

Enkelvoudig onderwerp.

was geweest

Complément van omstandigheid van het onderwerp.

vestigende

Werkwoord.

zich

Enkelvoudig gezegde.

Complément van voorwerp.

met der woon

Complément van bepaling van het gezegde.

sedert geruimen tijd

Complément van omstandigheid van het gezegde.

aan den oever van eene breede rivier

in eene der bekoorlijkste streken van ons vaderland

van wien men niet wist wie hij was of van waar hij kwam.

Complémenten van bepaling van het gezegde.

Bepalend ondergeschikt voorstel.

Men

was

niet wetende

van wien.

Enkelvoudig onderwerp.

Werkwoord.

Enkelvoudig gezegde.

Complément van bepaling van het gezegde.

wie hij was.

van waar hij kwam.

Complémenten van voorwerp van het gezegde.

Wie hij was.

Bepalend ondergeschikt voorstel.

hij

was

wie.

Enkelvoudig onderwerp.

Werkwoord.

Enkelvoudig gezegde.

Van waar hij kwam.

Bepalend ondergeschikt voorstel.

hij

was

komende

Enkelvoudig onderwerp.

Werkwoord.

Enkelvoudig gezegde.

van waar.

Complément van bepaling van
het gezegde.

2. *Toen Rembrandt nog op 's vaders molen
Te schildren zat,
Bleef daar de glorie van zijn gaven
Niet onder 't stuiwend meel begraven;
Maar blonk en klonk van stad tot stad.*

In dien volzin zijn twee hoofdvorstellen, van welke het eerste een *volstrekt*, en het tweede een *elliptisch betrekkelijk* hoofdvorstel is.

Het volstreckte hoofdvorstel bevat één ondergeschikt voorstel, den tijd bepalende.

Volstreckt hoofdvorstel.

De glorie van zijn gaven werd niet onder 't stuiwend meel begraven, toen Rembrandt, enz.

Bepalend ondergeschikt voorstel.

Toen Rembrandt nog op 's vaders molen te schildren zat.

Elliptisch betrekkelijk hoofdvorstel.

De glorie van zijn gaven blonk en klonk van stad tot stad.

*De glorie van zijn gaven
was
niet blijvende begraven daar
onder 't stuiwend meel enz.,
De glorie
van zijn gaven*

Enkelvoudig onderwerp.
Werkwoord.

Enkelvoudig gezegde.
Enkelvoudig onderwerp.
Bepaling van het onderwerp.

*was
niet blijvende begraven
daar (op 's vaders molen)*

onder 't stuivend meel

toen (ten tijde.)

Rembrandt

*was
zittende te schilderen
nog*

op 's vaders molen.

*De glorie
van zijn gaven
was
blinkende en klinkende
van stad tot stad.*

Werkwoord.

Enkelvoudig gezegde.

Complément van omstandigheid van het gezegde.

Complément van bepaling van het gezegde.

Complément van omstandigheid van het gezegde.

Enkelvoudig onderwerp.

Werkwoord.

Enkelvoudig gezegde.

Complément van omstandigheid van het gezegde.

Complément van bepaling van het gezegde.

Enkelvoudig onderwerp.

Bepaling van het onderwerp.

Werkwoord.

Zamengesteld gezegde.

Complément van bepaling van het gezegde.

3. *Het is moeilijk de menschen te kennen.*

Die volzin bevat één volstrekt hoofdvorstel, in hetwelk *het*, schijnbaar het onderwerp is.

*De menschen te kennen
de menschen*

Enkelvoudig onderwerp.

Complément van voorwerp van kennen.

is
moeylijk

Werkwoord.
Enkelvoudig gezegde:

4. *Wien druk, of rouw of kosten plagen,
En persen al te spâ verlost;
Hier geven K o s t e r s vonden kost,
En druk en persing blijde dagen.*

Men leze de eerste regel aldus:

*Hem, dien druk, of rouw of kosten plagen,
Het versje bevat twee hoofdvorstellen.*

1. Een volstrekt hoofdvorstel.

*Kosters vonden gaven hier kost¹⁾ aan hem, dien
druk, of rouw, of kosten plagen, en persen al te
spâ verlost.*

2. Een betrekkelijk hoofdvorstel.

*Druk en persing geven hier blijde dagen²⁾ aan
hem, dien enz.*

Beide voorstellen zijn elliptisch. Het eerste door de weglating van het woord *hem*; het tweede van de woorden *hem geven hier*.

In die hoofdvorstellen worden twee ondergeschikte voorstellen gevonden, ter bepaling van den verzwegen persoon *hem*:

¹⁾ Lectuur.

²⁾ Genoegen.

1^e *Druk, rouw, kosten plagen dien.*

2^e *Persen verlost al te spá dien.*

Het tweede dezer voorstellen is elliptisch, door weglating van het woord *dien*.

1^e Hoofdvoorstel.

Kosters vonden

zijn

gevende hier kost aan hem,

dien druk, enz.

Enkelvoudig onderwerp.

Werkwoord.

Enkelvoudig gezegde.

De vonden

Kosters

zijn

gevende

hier

kost

hem,

dien druk, of rouw, of kos-

ten plagen, en persen al

te spá verlost.

Enkelvoudig onderwerp.

Bepaling van het onderwerp.

Werkwoord.

Enkelvoudig gezegde.

Complément van omstandig-
heid van het gezegde.

Complément van voorwerp
van het gezegde.

Complément van bepaling van
het gezegde.

Bepaling van *hem*.

2e Hoofdvoorstel.

Druk en persing

zijn

gevende

Zamengesteld onderwerp.

Werkwoord.

Enkelvoudig gezegde.

<i>hier</i>	Complément van omstandigheid van het gezegde.
<i>blijde dagen</i>	Complément van voorwerp van het gezegde.
<i>hem</i>	Complément van bepaling van het gezegde.
<i>dien druk, of rouw, enz.</i>	Bepaling van <i>hem</i> .

1e Bepalend ondergeschikt voorstel.

<i>Druk, of rouw, of kosten zijn plagende dien.</i>	Zamengesteld onderwerp. Werkwoord. Enkelvoudig gezegde. Complément van voorwerp van het gezegde.
---	---

2e Bepalend ondergeschikt voorstel, elliptisch.

<i>Persen is verlossende al te spá dien.</i>	Enkelvoudig onderwerp. Werkwoord. Enkelvoudig gezegde. Complément van omstandigheid van het gezegde. Complément van voorwerp van het gezegde ¹).
--	--

¹) Zie Magazijn van Nederlandsche Taalkunde, tweede jaargang, Bl. 325, enz. en derde jaargang, Bl. 229, enz.

